

Вушацкі словазбор РЫГОРА БАРАДУЛІНА

КРЫСТАЛІВА

ПІСЬМОВІСНІЦКА

Бібліятэка Саюза беларускіх
пісьменнікаў «Кнігарня пісьменніка»

Рыгор Барадулін
**Вушацкі словазбор
Рыгора Барадуліна**

«Электронная кнігарня»

2013

Барадулін Р. І.

Вушацкі словазбор Рыгора Барадуліна / Р. І. Барадулін —
«Электронная кнігарня», 2013 — (Бібліятэка Саюза беларускіх
пісьменнікаў «Кнігарня пісьменніка»)

ISBN 978-985-7089-28-4

Пад адной вокладкай нарэшце сабраныя неацэнныя скарбы беларускай мовы, якія, пачынаючы са школьных гадоў, бесперапынна занатоўваў за роднымі й землякамі народны паэт Беларусі, – асобныя словы, прымаўкі й пад’ялдычкі, зычэнні й грозьбы, а таксама народны каляндар, замовы, стравы, звычаі, гаспадарчыя й жыццёвыя парады й шмат іншага. Трэці раздзел склалі запісы жывой ушацкай гаворкі, у якіх і гісторыя, і побыт, і душа народа, – усё жыццё, як яно ёсць. 2-е выданне.

ISBN 978-985-7089-28-4

© Барадулін Р. І., 2013

© Электронная кнігарня, 2013

Содержание

Цуд!	6
Светлае памяці мамы Куліны	8
Слоўнік	9
Конец ознакомительного фрагмента.	44

Рыгор Барадулін

Вушацкі словазбор Рыгора Барадуліна

- © Барадулін Р. І., 2013
- © Давыдзенка Н. А., укладанне, 2013
- © Някляеў У. П., прадмова, 2013
- © ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў», 2013
- © ПУП «Кнігазбор», 2013
- © Распаўсюджванне. ТАА «Электронная кнігарня», 2016

Цуд!

Рыгор Барадулін – чарадзея беларускай паэзіі.

Што такое паэзія? Сярод іншага – гэта выяўленне магчымасцяў мовы. Ці інакш: паэзія – гэта мова ў яе вяршынным выяўленні.

Рыгор Барадулін – чарадзея беларускай мовы. Параўнайце тое, што мы чытаем у сённяшніх (беларускамоўных, якія засталіся) газетах, на беларускамоўных (якія ёсць) інтэрнэтных сайтах з тым, што напісана ў «Нерушы», «Руме», «Вечаллі», іншых кнігах Рыгора Барадуліна. Не па змесце, а па лексіцы параўнайце, граматыцы, сінтаксісе. Гэта не проста якасна адрозныя, гэта розныя мовы. І не толькі таму, што адна – пражайтная, другая – паэтычная: яны розняцца так, як розніцца штучнае й натуральнае. Прычым паэтычная мова (у канкрэтным выпадку мова Барадуліна), якая найдалей ад гутарковай, выглядае натуральнай, а мова пражайтная (газетна-інтэрнэтная), якая да гутарковай найбліжэй, – штучнай. Такой, нібы на ёй пішуць і размаўляюць не носьбіты мовы, а замежнікі, перакладчыкі. І такую няўключную, машынную (гуглаўскаю) мову ўсё большая частка яе карыстальнікаў пачынае ўспрымаць як натуральную – і як натуральную скарыстоўваць: менавіта на ёй многія аўтары пішуць сёння й прозу, і вершы.

Мова спрашчаецца. Машынізуецца, нібы спраўджаючы тэорыю «лінгвіста-марксіста» Н. Я. Мара: «Будучыня мовы – мысленне, якое вырастае ў вольнай ад прыроднай матэрыі тэхніцы».

Гэта датычыцца не толькі нас – працэс сусветны. Шмат дзе (у тым ліку ў нас) ён накладваецца на працэс выцяснення роднай мовы, – і абодва працэсы, супадаючы, паскараюць адзін аднаго.

Усё гэта небяспечна. Вельмі. І калі б толькі для літаратуры – такой бяды. Нават калі б толькі для мовы...

Прырода мовы, нягледзячы на тое, што быў такі найвыбітны мовазнаўца, як Вільгельм Гумбальдт (як і прырода чалавека, нягледзячы на тое, што быў такі найвыбітны прыродазнаўца, як Чарльз Дарвін), дасюль застаецца загадкавай. У набліжэннях да разгадкі першынясто належыць таму ж Гумбальдту, які й па сёння – найбольш аўтарытэт у мовазнаўстве. «Мова народа ёсць ягоны дух, і дух народа ёсць ягоная мова, – цяжка ўявіць сабе нешта больш тоеснае,» – вось асноўная канцэпцыя Гумбальдта, якую падзялялі ўсе вядучыя лінгвісты свету, у тым ліку гэтакі аўтарытэтны вучоны ў славянскім свеце, як А. А. Патабня. Менавіта Гумбальдт увёў паняцце «моўная свядомасць народа» й сцвярджаў, што як чалавек (народ) стварае мову, гэтаксама й мова стварае чалавека (народ). Кожная мова апісвае вакол народа, якому яна належыць, круг, выйсці з якога можна толькі ў тым выпадку, калі ступіш у круг іншы.

З гэтага вынікае: іншы круг – іншая мова. Іншая мова – іншы народ.

Каб было больш зразумела, як пад уплывам іншай мовы мы можам стаць (па свядомасці, па менталітэце) не тымі, хто мы ёсць, прывяду прыклад (найблізкі) з гісторыі ўплываў.

На сучасную рускую мову (якую люблю й супраць якой, як і супраць любой іншай мовы, нічога не маю) вялікі ўплыў аказала не толькі мова царкоўнаславянская (з якой увайшлі ў рускую, да прыкладу, дзеепрыметнікавыя, якія цяжка вымавіць, словы й словазлучэнні: *предшествовавшее произошедшему*), але й цюркскія мовы. Найбольш відавочны гэты ўплыў у сучасных рускіх прозвішчах: *Иванов, Петров, Сидоров*. Этнічна рускія прозвішчы, якія ўзніклі да часоў Залатой Арды й захаваліся ў фальклоры, іншыя: *Илья Муромец*, а не *Муромцев*. Тут што істотна? Тое (і яно выяўляецца, адчуваецца ў мове), што *Муромец* – чалавек сам па сабе, самастойны, а *Муромцев* – не зусім. У цюркскіх мовах не толькі імёны, але й усе рэчы абавязкова суадносяцца з асобай, якой належаць. Без канкрэтызацыі таго, каму яны прыналежаць, ні чалавек, ні рэч як бы й не існуюць. Усімі й усім нехта павінен валодаць, над усімі і ўсімі гаспа-

дарыць. Шах, бай... цар. Гэтакі менталітэт – і ён зафіксаваны ў мове. Яно не добра й не кепска, проста яно так ёсць. Там, на Усходзе. Але ці яно супадае з тым, што ёсць мы?.. Тут, на Захадзе.

Мы на мяжы кругоў. Пытанне ў тым, ці хочам мы застацца тымі, хто мы ёсць? Беларусамі. Еўрапейскім народам у еўрапейскай дзяржаве.

Сёння ўсё часцей можна пачуць: час нацыянальных дзяржаў прамінуў. На змену ім прыходзяць цывілізацыйныя дзяржавы, якія развіваюцца больш паспяхова. Найпершы прыклад – Кітай. Добра, няхай так. Але я не чуў і не чытаў, каб хто-небудзь у цывілізацыйным Кітаі сказаў ці напісаў, што час адмовіцца ад нацыянальнай мовы. Ніхто не даводзіць такога й у Еўропе. Наадварот, вунь як французы з немцамі, нарвежцы з фінамі ашчаджаюць свае мовы, змагаюцца з іншамовнымі ўплывамі! Ды ўсе народы ў сённяшнім свеце, у якім культура падмяняецца цывілізацыяй, менавіта з дапамогай нацыянальнай культуры й мовы змагаюцца за саміх сябе, і толькі беларусы – саміх сябе супраць.

Чаму? Бо ў нас, як кажуць землякі Барадуліна, «добрыя галовы, толькі з патыліцы зачэсаныя»?..

Вільгельм фон Гумбальдт – не для ўсіх аўтарытэт. Хоць бы па той прычыне, што не ўсе ў нас яго чыталі, а нехта нават не ведае, што такі быў. Для некага аўтарытэт – Іосіф Сталін, які таксама, пра што нават у песні спяваецца, «у мовазнаўстве ведаў толк». Ён крытыкаваў вышэйзгаданага «лінгвіста-марксіста» Н. Мара – і вось з якіх пазіцый:

«Мова адносіцца да грамадскіх з’яў. Яна нараджаецца й развіваецца з нараджэннем і развіццём грамадства. Яна памірае разам са смерцю грамадства».

Няма мовы – няма народа. У гэтым Сталін ведаў толк... Хіба гэта не тыя ж кругі Гумбальдта? Круг існавання – і круг знікнення.

Для таго, каб мы не зніклі, Бог пасылае нам такіх чараўнікоў, як Рыгор Барадулін, які й боскімі малітвамі, і паганскімі заклёнамі ў «Самоце паломніцтва», «Міласэрнасці плахі», «Евангеллі ад Мамы» аберагае нашу мову, а значыць, і народ. Тое самае ён робіць і ў сваім «Вушацкім словазборы».

Я проста купаўся ў чысцюткай, як вушацкае возера Вечалле, беларускай мове, чытаючы рукапіс гэтай кнігі. Колькі слоў, ані ў якіх слоўніках не зафіксаваных. Якое мы да таго, што ёсць, яшчэ багацце маем! *Крэў* (вывернутае дрэва), *начніцы* (бяссонне), *недамаўлянкi* (намёкі), *пярэка* (хто ўсім пярэчыць), *руя* (гайня, чарада). А як граюць, бліскаюць (*блісь ды ясь!*) гаваркія словы ў прыказках, прымаўках! «У сваёй хаце і качарга маці», «Грэх у мех, а сам наверх», «Язык у роце, як чорт у балоце», «Ён моўча, а дума воўча». Ці якія моўныя россыпы ў запісаных Барадуліным аповедах простых людзей проста пра жыццё: «Кішка ў кішку лезе ад голаду... Жыццё такое: хлеб – госць... Памяць мне заарала (забылася). Гэтак ён ваяваў: акопы рылі, а ён бабам у лапаты ручкі ўстаўляў... Уперад ён піў па дзелу, а пасля так... Хачу дамоў, як вады напіцца...»

У Барадуліна болей за дзве сотні нататнікаў з вершамі й самымі рознымі запісамі. Самому яму апрацаваць іх рукі не даходзілі, таму трэба сказаць самыя добрыя словы Наталлі Давыдзенка, якая гэта зрабіла, – і з’явіўся «Вушацкі словазбор». Цуд!

Я ўжо неяк пісаў, што Рыгор Барадулін нездарма называе сябе крывічом, бо ўвабраў у сябе ці не ўвесь крывіцкі дух, удыхнуўшы з ім усю мову крывіцкую. Ён адзіны беларускі паэт, які існуе толькі ў мове й выключна ў ёй. Існуе гэтакім жа неверагодным чудам, якім сама мова існуе ў пабураным – альбо дасюль не створаным – беларускім свеце. І ў гэтым свеце Барадулін робіць тую працу, якую ў іншых светах робіць народ: мовастваральную. І яшчэ аберагальную, бліскача скарыстоўваючы й тым самым захоўваючы тое, што народ ужо стварыў і за што некалі скажа дзякуй свайму Паэту.

Уладзімір Някляеў

Светлае памяці мамы Куліны

Мова тады родная, калі яна пачута ад маці, калі кожнае слова сагрэта сэрцам матчыным, калі кожны гук матчынай мовы з-пад матулінага сэрца.

Мама перадала мне найвялікшы дар – мову нашую крывіцкую з вушацкай падсветкай, з вушацкім прысмакам.

Мова Вушаччыны сягае ад паганскіх каранёў і да біблейскага неба.

Мова Вушаччыны праветраная скразнякамі часінаў, пакумленая з мовамі суседзяў.

Мова Вушаччыны ўвабрала ў сябе й задуменнасць незлічоных азёраў, і развагу бароў, і шчырасрэбраны позван крыніцаў, які выпраўляюць у свет упаўнелыя рэкі й рачулки.

У мове нашай хапае й цнатлівага, й скароннага. Вушацкія не дужа падкія на эўфімізмы, любяць называць усё сваімі імёнамі. Гэта паганская традыцыя, у якой чысціня бачання свету.

Вушацкі словазбор – спроба сабраць за адным бяседным сталом хоць крышачку непераўздызнага шматгалосся роднае мне зямлі, шматгалосся, якое, на жаль, пачынае глухнуць.

Мова прыкладаў і запісаў набліжана да вушацкага вымаўлення.

Калі запрашаў вушацкія словы на паперу, мне чуўся голас мамы Куліны, галасы маіх крэўных і блізкіх. Гэта й сустрэча, і развітанне.

Гэта мой паклон да зямлі тым, хто пялегваў праз вякі нашае самабытнае слова.

Дзякуй табе, мама!

Дзякуй вам, мае родныя вушацкія людзі, якія не выракліся свайго!

З мяне,
Як камяні з зямлі,
Вушацкія выходзяць словы.
Яны ў мяне ўвайшлі
Змалі,
Каб іх ні ўроцы не ўзялі,
Снягі не замялі,
Дубровы
З сабою словы не звялі
У свой апошні шлях,
Калі
Іх зводзіць пачалі на дровы.
Гудуць, нібы раі ў вуллі,
Вядуць, як дома, перазовы,
Ідуць раллэй, як жураўлі.
Яны ратаі й кавалі,
І хадакі ад мамы
Словы
Вушацкія.
Іх кожны крок
Мой бачыць слых,
Мой чуе зрок.

Слоўнік

- Абабраць – *прыбраць, упрыгожыць*. Уся хата кілімамі (каберцамі) абабрана.
Абадвы, абыдва – *двое мужчын*. Глядзелі абадвы рот разінуўшы.
Абалонь – *кругляк, бярвяно без сарцавіны*. Доўга ляжала бярно, стрыжань выгніў, абалонь засталася.
Абалынка – *хмурынка, аблачынка*. Набегла абалынка й сонейка схавала.
Абарэц – *сетка лавіць рыбу*. Абарцом троху й налавілі шчупачкоў.
Абасваіцца – *асвойтацца, абвыкнуцца*. Дзікаватая была котка, а цяпер абасваілася, аббылася.
Аббіты – *дасведчаны, абчасаны жыццём*. Ты ж троху вопытны, аббіты малец.
Абвідніцца – *развіднецца, днець*. Абвіднелася – тады й рушылі ў дарогу.
Абгаркі – *абгарэлыя дошкі, бярвенцы*. Цягала з пагáрышча абгаркі, хату лапіла, сенцы лапіла.
Абдаўжыцца – *залезці ў даўгі*. Ён прыехаў, яна карміла, паіла яго, абдаўжылася.
Абдзёрак – *кавалачак бульбіны, калі дзяруць на тарцы*. Бульбу на клёцкі драла – цэлая міса абдзёркаў.
Абдзіртус – *той, на якім адзежа хутка рвецца, абадранец*. На абдзірстуса адзежы не напасешся.
Абдужыць – *перамагчы, перасіліць*. І абдужыў яго тады ў тым спаборніцтве.
Аб'есці – *наесціся ўволю, сагнаць смак*. Аб'елі шчупакоў, язі будуць наставаць, тады ўжо іх пад'ядзём.
Абечаћ, абячэўка – *сценкі рэшата (сіта)*.
Лопнула абечая, і хоць праз пальцы прасейвай муку.
Абжыцца, ажыцца – *завесці гаспадарку, угрунтавацца*. Абжыўся, хатку сабе паставіў там, на ўзгорку.
Абзыў – *вясціна, водгук*. Ад яго й абзыву німа.
Абзыўкі – водгулле, водгалас, рэха. Малая ўжо разумеіць, якія абзыўкі ад матацыкла.
Абірыш – *апаследкі садавіны*. Адны абірышы засталіся, лепшыя яблыкі ўсе павыбіралі.
Абкаравіць – *запэцкаць, вымазаць у нешта*.
Пакуль з ямы вылез, увесь свой хворс абкаравіў.
Абклікаць – *паклікаць, запрасіць*. Кажнага абышоў, абклікаў.
Абкрывавіцца – *біцца да крыві*. Пеўні так абкрывавіліся, аж іх убакі водзіць.
Аблаў – *аблава*. І так на яго аблаў быў.
Аблачок – *аблачынка*. Аблачок наплыў, і сквар прапаў.
Абліваха – *дождж са снегам; яшчэ – слізгата*. Такая абліваха, што кажух карыной зробіўся. Абліваха такая, што па дарозі каціцца можна, павалішся – галавы не збярэш.
Аблітні – *блiшня*. Аблітня – яна самаробная, раней не было купляных. Зробюць з драціны, абліюць волавам, і яна блішчыць, аблітаіць. Шчупака б'юць кукай, пасля аблітнёй аблітнюць рыбу.
Абнашчыцца – *нашча з'есці, выпіць*. У хаці й абнашчыцца нечым. Песняй нашчыцца салавей.
Абненавідзец – *зненавідзец*. Хто там жалеіць чужога рабёнка, наадварот – абненавідзіць.
Абніжацца – *зніжацца, нізка ляцець*. Ляціць самалёт, абніжыцца й давай страчыць.
Аборы – *вяровачкі падвязваць лапі, абвінаць анучы*. Лапі ды аборы – усе мае прыборы.
Абразанец – *абразаны яйрэі*. І абразанчык торкаіць свой флянчык.
Абрамізіць – *абразіць, прынізіць*. Абрамізіў на людзёх, каб сябе паказаць.

Абрамяніцца – *аперазацца рамянямі*. Стаў камісарам, дык ад грудзей аж да ср. кі абрамяніўся.

Абрасець – *адсырэць на расе*. Нясі дамоў сяннік, а то абрасець, атап'ецца.

Абратаваць – *выратаваць, уратаваць*. Баранілібаранілі, алі карову абратавалі.

Аброк, брок – *папаска для каня, узятая ў дарогу*. Добры яздок помніць пра аброк. Вараному коніку броку аўса.

Абруд – *абруч, вобад*. Абруд лопнуў, і клёпкі рассыпаліся. Сіта ўдарылася абрудом і падскочыла.

Абсадзіць – *адолець, уходаць, сходаць*. Я чарак пяць абсадзіў.

Абсачаць – *калі ў дрэва спыняецца прыліў соку*. Як станіць кара абсачаць, тады адхіні галінку й прышчапі яблыну.

Абсварыцца – *перасварыцца*. Яна з усімі абсварылася й ні к кому ня ходзіць.

Абсемяняць – *семянцу садзіць*. Гарод яе абсемяняюць талакой, яна саўсім баба нямоглая.

Абсмакаваць – *увайсці ў смак, раскаштаваць*. Як абсмакуешся, за вушы не адцягніш.

Абуванне – *абутак*. Дажылася Малання – ні абування, ні адзявання.

Абхаіць – *прыбраць, прыхарашыць*. Хата крапівой зарасла, хай бы хату абхаіў, абчысціў.

Абціскаць – *ухутваць, шчытна ўкрываць*. Давай яго абціскаць, каб ня змёрз.

Абціхацца – *сціхаць, сунімацца*. Толькі пачынаіць хвароба абціхацца, як новае насланне.

Абцопкаць – *абнасіцца, абшарпацца*. Абцопкаўся ўвесь, страшна глянуць. Абцопкаў штаны – цыцалі (*махры*) баўтаюцца.

Абчыхацца – *прачыхацца, прасынацца*. Абчыхаюся назаўтра – нікога німа.

Абыдліць – *азвярэць, знелюдзець*. Абыдлеў чалавек, звер зверам.

Абысціся – *збіцца з дарогі, перайсці патрэбнае месца*. Ішла й абыйшлася, згубіла сваю дарогу.

Абыцца – *звыкнуцца, абжыцца, зжыцца*. Спачатку дамоў хочацца, а пасля абудзішся.

Абэлка – *адгаворка, спасылка на некага, ускладанне віны*. Хто б што ні зробіў, а на яго ўся абэлка.

Абязгрошыць – *застацца без грошай, звесці грошы*. Абязгрошыла кума, кльма ўжо даўно німа.

Аб'язджаць – *расплывацца, рабіцца ацеслівым*.

Каб клёпкі не аб'язджалі, вады далі.

Абязножыць – *страціць моц у нагах*. Гладка абязножыла Латышыха, па хаці сунуцца цяжка.

Абязручыць – *знясіліць рукі*. Гладка абязручыў, а такі шчырун быў.

Аб'ялдычыць – *ашальмаваць*. Нізавошта чалавека аб'ялдычлі, з гразей змяшалі.

Абялёдаваць – *есці са смакам*. Так клёпкі абялёдаваіць, аж нос упрысядкі йдзець, аж за вушамі скрыпіць.

Абярнуцца – *перакуліцца; яшчэ – зрабіцца*. Воз абярнуўся, і ўсе ў балоці. Быў-быў чалавекам і чортам абярнуўся. Смятана вадой абярнулася.

Абярэмца – *ахапачак*. Хоць абярэмца прынясі, бо дроў у хаці ні паленца.

Абяссіліцца – *выбіцца з сілы*. Як абяссілюся, дык ня трэба буду нікому.

Абясхлебіць – *застацца без хлеба, звесці хлеб*. Памёр тата – абясхлебіла хата. Так гаспадарылі, што хлеб звялі.

Авад – *шмат аваdnёў*. На кароў у паўдзён аваd напаў, і яны ў гіз.

Аванец – *аванс*. Учора далі аванец, але такі малы. Авохці – *выклічнік*. Авохці мне, баюся, упусціш – ня зловіш, малы, як гумовы.

Авясец – *дробны авёс (ласкава)*. Во колькі малькоў, якраз як авясец. Сажнём, дачушка, авясец, тады к табе Бог сватоў прынясець.

Авфчына – *авечае мяса*. Лепі за любую прысмачыну воўк любіць авячыну.

Агадаць – *здабыць, набыць, прыдбаць, агораць, расстарацца; яшчэ – наліць*. Сяк-так пінжак агадаў, падняў троху свае пархі. Ён сабе к зіме добры кажух агадаў. Я ей чарачку агадаю.

Агалам – *агулам*. Вішні агалам прадала. Агаспадарыцца – *завесці гаспадарку, стаць гаспадаром*. Як нічога ня здарыцца, дык маладзён агаспадарыцца.

Аглабіць – *прыняволіць, прымусіць*. Моцна ж яго аглабілі, парабкуіць на іх.

Адаробка – *дзябёлая, гладкая*. І Хадорына адаробка носіцца як жаробка.

Адбубеніць – *пабіць, адлупцаваць, уваліць*. Яму хлопцы так адбубенілі, ледзь ногі валачэць.

Адварот – *агіда, непрыняцце*. У яе на такога кавалера адварот.

Адгладзіцца – *направіцца*. Было ўжо рэбры свяціліся, а цяпер, глядзі ты, адгладзілася.

Адгльдзіць – *адгаварыць, адбіць*.

Ці я тваіх конікаў апудзіў,
Ці я тваю дзяўчыну адгудзіў?

Аддаць – *палягчыць*. Таблетку выпіў, трэшчу аддало.

Аддух – *перадых, адпачынак, сутакой*. І галава аддуху патрабуіць.

Аджылы – *сталага, пахілага веку*. Чалавек ён ужо аджылы, з маладымі ня ўгоніцца.

Аджыць – *перажыць*. І першую жонку кінуў, ён іх пяць аджыў.

Адзябнуць – *ззябнуць*. Цвяты й тыя ад'зяблі – халоднае лета сёлета.

Адказваць – *завяшчаць*. Перад смерцю ўсё свайму першаму адказала.

Адкарапкацца – *адчапіцца, адкараскацца*. Ад гора ніяк не адкарапкаішся.

Адкормнік – *парсюк, пастайлены на адкорм*.

Адкормніку корму не набрацца.

Адкрасці – *забраць назад потайна*. Міліцыянер забраў дудкі (як самагонку гналі), а малец узяў ды адкраў іх.

Адкрасціся – *незаўважна адысці*. Памалу ад мяне адкраўся.

Адкрэвіць – *адысці ад хваробы, направицца, паздаравецць*. Можа, я троху адкрэўлю ў бальніцы.

Адмалі – *змалку*. Ён яшчэ адмалі, як нарадзіўся, хваравіты.

Аднавуры – *аднавокі*. Шашок аднавуры, ды бачыць, дзе куры. Сляпінда ты аднавурая!

Аднадумец – *хто адной думкі з некім*. Мы з ёй такія аднадуміцы, што куды там!

Аднакавы – *аднолькавы*.

Боты дранныя мае,
Дома лакавыя.
А ці ў дзевак, а ці ў баб —
Усе аднакавыя.

Аднаслоўны – *чалавек слова, верны свайму слову*. Стахван чалавек аднаслоўны, сказаў – зробіць. А Ладзь неаднаслоўны, у яго сем пятніц на тыдні.

Аднай – *мужчына з адным яечкам*. І гэны аднай просіць «дай!».

Адпаса́жыць – *адпрэчыць, адціснуць*. Нявестка мяне ад печы адпасажыла, усё сама робіць.

Адпа́сціць – *адкарміць, дагледзець*. Які конь го́жы стаў, як яго адпасціў.

Адперыць, перыць – *адлупцаваць, лупцаваць*. Ён яго добра адперыў. Перастань малога перыць.

Адпі́цца – *адсырэць, набрацца вільгаці, пусціць ваду*. Дровы ў хаці ў цяпле адпіліся, ня хочучь гарэць. За ноч лайно адпілося на дварэ, ня высахла.

Адпойсаваць – *адлупцаваць*. За такое добра адпойсаваць варта, каб і дзясятаму заказаў.
(*Відаць, ад пояса.*)

Адпоўніць – *адсыпаць, адліць з поўнага*. Адпоўні бутэльку на пахмелак. Адпоўні бочку, а то круп з коптуркам.

Адпрог – *калі адпрагаюць коней з дарогі*.

Паедзем дамовачкі
З гэтае няволічкі.
Нам дома лепі будзіць,
Конікам адпрог будзіць.

Адпячы – *крыху спячы*. Як на пасці на палцы бульбіну адпякуць, яна й смачная.

Адрадніцца – *адчурацца, ачужацца радні, адрачыся*. Неяк вы ўжо адрадніліся, ні на парог нагой.

Адроддзе – *паходжанне*. Маскалі – стараверы, а ён якога адроддзя?

Адрэчны – *недарэчны*. Адстань ад мяне, адрэчная гэта гаворка.

Адрэчча – *непамыснасьць, недарэчнасьць*. Адрэчча нейкая выйшла з добрага намеру.

Адстрапаліць – *настроіць*. Адстрапалілі малога, ён і носу ня кажаць.

Адхлон – *перадых, спакой*. Піцую-піцую, і хвілінкі адхлону ня маю.

Адхон – *схіл, абрыў*. Пакацілася кола з адхону – ні шуму, ні звону.

Адхонаваты – *абрывісты*. Бераг такі адхонаваты, аж страх.

Адцэбрыць – *адагнаць, адпрэчыць*. Адцэбрылі яго ад цёплага мейсца. (*Даслоўна – прагнаць ад цэбра.*)

Адчыхвосціць – *даць прачуханца, вылаяць, прабраць*. Як адчыхвосцілі неслуха, дык шоўкавым стаў.

Адысці – *прапасці, знікнуць*. Ужо снег адыйшоў. Адыходзіны – *адыход з гасцей, з дому*. На адыходзіны капытковую выпіць ня шкодзіць. Казу падаіла на адыходзіны.

Ад'язджаны – *ад'езд, ад'ездзіны*. І Селівеіха на ад'язджаны прышла.

Ажавіны – *ажына*. Смачныя ажавіны, толькі збіраць калюча.

Ажамеры – *выціскі, асадкі, ападонне*. Можа, у цябе хоць якія ажамеры засталіся, галава кроіцца, дай выпіць.

Ажнуль – *аж, ажно*.

Ажнуль мне галоўка баліць: Як жа мне дзетак жаніць?

Ажынаўка – *гарэлка на ажыне*. Ажынаўку й без закусі піць смачна.

Ажыцца – *прыжыцца, атайбавацца, звякнуць*.

Ажыўшыся тут, і выязджаць ня хочуць.

Акалець – *сканаць*. Акалеў нябога, і на кут паклалі.

Акалле – *холад, зябкасць; яшчэ – змерзлае цела*. Глядзела-глядзела яго на дварэ, аж мяне акалля ўзяло. Прыкрый сваё акалля, а то ссінеў як пуп курыны.

Аколіва – *ваколіца*. Зялёнае аколіва ад птушыных песень глухне.

Акоцце – *асцюкі*. На плечы снапы ўскініш – акоцце сыпіцца, дык у капелюшы зручна.

Акраўкі – *абрэзкі тканіны, якія засталіся ад кроіва*. З гэтых акраўкаў нічога не пашыіш.

Аксціцца – *апамятацца, прыйсці ў сябе*. Аксціся, што ты такое гаворыш?!

Аксыля – *вокліч да цялят*. Аксыля, у хлеў, аксыля, цяляткі!

Акуратны – *далікатны, уважлівы*. Ён такі акуратны – і сабаку на «вы» называіць.

Акушок – *акунёк, акуньчык*. Акунь, той як дурань бярэць, акушок яшчэ дурнейшы.

Алјха – *вольха*. Насек белай алехі, усё ж дровы будуць.

Амјрдзіцца – *апрацівець, збрыдзець*. Амердзіўся ён мне, нідзе ад яго праходу німа. Амердзілася мне ўсё, куды ні глянь – свінні, а ня людзі.

Анадоень – *надоечы*. Анадоень яшчэ бачыліся, і на табе – памерла.
Анелюбїць – *знелюбець*. Анїлюбела мне гэта хата, ды ня ведаю, куды ўцячы.
Анїнютанькі – *нізавошта, ні ў якім разе*. Да работанькі анїнютанькі, а да любатанькі, ах, мае матанькі.
Апагодзіцца – *распагодзіцца*. Як апагодзіцца, дык гэтыя травы бяруць і ў ямы кладуць.
Ападанкі, ападонне – *ападак на дне катла ці місы; яшчэ – апалая садавіна*. А яму асталася толькі ападанкі з’есці. Узвар увесь выпілі, адно ападонне асталася. Наліў ападоння й частуіць, пі сам. Цэлы мех ападанак назбіралі.
Ападоліцца – *быць у жонкі пад слухом*. Быў малец як малец, ды ападоліўся.
Апантаны – *утрапёны, нястрыманы, звар’яцелы*.
Апантанаму й мора па калену, і хмары па барадзе.
Апаследкі – *рэшткі, астаткі*. Апаследкі дошак ссунуў з машыны.
Апіра – *апора*. Гэта мая апіра надзейная. Аплэвуш – *ацеслівы, непадцягнуты, няўзглядны*.
На такога аплэвуша ніякая дзеўка не паглядзіць.
Аплятанік, пляцёнак – *буталь, аплецены лазой*. Бражкі быў цэлы аплітанік, дык выпіў адзін. Пляцёнак бражкі на стол – гуляй да ночы, пакуль запацеюць вочы!
Аповалач – *цямрэча, зацем, заслань*. Аповалач вочы завалакла, нічога не відаць, іду як спялая.
Аполак – *дошка з краю бярвяна, гарбыль*. Тынянка абабіта аполкамі, і добра.
Апромеццю, промеццю – *стрымгалоў, не звважаючы ні на кога*. Як угледзіць бацьку, апромеццю ляціць.
Апрыч – *асобна*. Ад усіх апрыч сядзіць. Апрычонкі, асабенкі – *смачная ежа, якую трымаюць асобна для пестунка*. Ён толькі асабенкі есь, зласелы, здураны.
Апсік – *прэч, уцякай (вокрык на ката)*. Апсік, дуронік!
Апурхнуць – *натапырыць пер’е, абвяць*. На такой золі куры апурхлі.
Апячы – *спячы, запячы*. У печы апяку печанёўку.
Арфаваць – *веяць, правейваць*. За дзень столькі мяхоў жыта наарфавалі.
Асада – *драўляная акантоўка акна*. Асаду паставілі, засталася толькі рамы ўставіць і зашкліць.
Асва, асвіна – *аса*. Проста асвой у вочы лезіць да яго, не адбіцца. Асвіна прыстала – не адмахацца ад яе.
Асвер – *жардзіна ў студні, на якой трымаецца вядро (журавель)*. Асвер задзёр шыю ўгару з вядром у зубах.
Асвойчыць – *прыручыць, зрабіць свойскім*.
Пакуль сабаку асвойчылі, усе пакусаныя хадзілі.
Асвараць – *падважваць*. Асвер бярно, а я моху падторкну.
Асвациць – *асвятліць, пасвациць*. Запалю я свечачку, асвачу я сцежачку.
Асеціць – *абсесці, атабуніць, апанаваць*. Яго ж не сямёра асеціла (не имат дзяцей).
(Яўна ад сеткі.)
Асецішча – *месца, дзе стаяла асець (восець)*. На асецішчы буракі ўрадзілі.
Асівець – *пасівець*. А як жа ты асівеў, а мой жа ты свой.
Асіта – *сітнёг*. Асіты з берагу нажала на подсіць.
Аслонак – *там, дзе сонца, прыслонак*. Кот сядзіць на аслонку й курню пяець.
Аслухаць – *пачуць*. Тады аслухалі, што другая баба храпіць.
Аслядаваць – *высачыць, знайсці на следзе*.

Мы ўвялі слядочак
На сваткі дварочак.

Дзе мы яе аслядуем,
А там мы і заначуем.

Асмакавацца, абсмакавацца – *адчуць смак у ежы*. Як асмакуешся, за вушы не адцягніш цябе.

Асобенна – *асобна*. Яны й спяць, і ядуць асобенна.

Астатнік – *апошні, хто адстае*. Ня будзь выдатнікам, ды ня будзь і астатнікам.

Астрашыцца – *спалохацца, узяць у страх*. Ці я астрашылася так, ці што?

Астроў – *востраў, астравок*. А пасярэдзіне Плінскага возіра астроў.

Аступіць – *абступіць, акружыць*. А людзі іх аступілі кругом.

Асунуцца – *занядужыць, заняпасці, астарэць*. А ты йдзі ў прыстарэлы дом, як асунішся.

Асцявільна – *дзяржальна восцяў*. Закалоў шчуку восцю, як асцявільна не зламалася.

Асыпка – *мука нізкага гатунку, ёй пасыпалі ахрап'е, мешанку*. Мех асыпкі ўдалося купіць, а ўсё ж парсюку нейкая закраса будзіць.

Аталпіць – *апанаваць, перапоўніць, наваліцца*.

Аталпілі ўсю вуліцу – не прайсці.

Атанець – *схуднець*. Аментам атанела – так спаліла яе хвароба.

Атвэдзіць – *зрабіцца вадзяністым*. Ежа, пакуль стаяла, гладка атвэдзела.

Атлёт – *хват, зух*. Такі атлёт, што х. ем прапаліць лёд.

Атлум – *ачмурэнне, аблуда*. Усе гэты выбарывыдуры – толькі атлум галавы.

Атнімка – *анучка, якой атнімаюць, выцягваюць кацёл з печы*. Кашуля, як атнімка, чорная.

Атожылле – *парасткі*. Ад яблыны атожылля пашло. Бульба ўся атожылля пусціла, трэба скараць садзіць.

Атопак – *стаптаны чаравік; яшчэ – пра недалужнага хлопца*. Якія атопкі ўссуніш на ногі, а ўсё ж ня босы. І ейны атопак нешта з сябе корчыць.

Атрусіцца – *прывесці трусянят*. Яна, чараўніца, счаравала: труска атрусілася, а трусяняты памёрлі.

Атуросце – *парасткі*. Маленькую яблыньку прынясла, пасадзіла, яна прыжыла, і столькі атуросця ў яе.

Ахапак – *гурма*. Ідзем усім ахапкам дамоў. Ахмурэць – *ап'янець, ачмурэць*. Ня так захварэў, як ахмурэў.

Ахопак – *бярэма, шмат*. Яны там ахопкамі грошы палучаюць на шахтах. Ладны ахопак і сабе прынёс. Пітух як даў у нагу, кроў ахопкам ліецца.

Ахосал – *заяцанец, сюбар, хахаль*. І ў яе ўжо свой ахосал завёўся. (*З ідыш – кавалер, жанішоў.*) Ахрап'е – *ежа для свіней, ссечаная трава, бацвінне, дабайляюць яшчэ бульбы, буракоў*. Рана ўстала, ахрап'я насекла.

Ахэлак – *ахапак, ахопак*. Ладны ахэлак са стогу выкуб.

Аціхацца – *суціхаць, сцішвацца*. Вея аціхнецца, можна будзіць у лес паехаць.

Ацялїкаваць – *марудзіць, не спяшацца*. Не спяшай, ды не ацялякавай. Зроб гэта не ацялякаваючы.

Ацяробкі, цяробкі – *лушпіны ад бульбы, буракоў*. Ацяробак узялі на сушыльцы, а ўсё ж парсюку прысмакі.

Ачалавечыцца, пачалавечыцца – *ажаніцца, узяць жонку; яшчэ – зрабіцца чалавекам*. Бугаяваўбугаяваў дый ачалавечыўся. Я думала – яна пачалавечыцца нарэшці.

Ачопісты – *у каго шырокі азадак*. Такая ачопістая, што ў дзверы не пралезіць.

Ачужэць – *адбіцца ад радні, забыцца на родных*.

Ачужэла дачка, на бацькоў забылася.

Ашаколы – *труха, точыва, пасеі, шішча*. Шашаль так паточыць, што адны ашаколы астаюцца.

Ашльргаць – *скончыцца, перастаць*. Дождж аціх, зараз ашургаіць.

Ашчыціць – *ичыльна абабіць дошкамі, драціцамі*.

Ашчыціла пуню, каб кот куранят не цягаў.

Бабнік – *малы, што не хоча аставацца без бабулі*. А гэнаму бабніку трэба, каб баба карміла, паіла, спаць клала й калыханку пяяла.

Бабовішча – *зямля, на якой раслі бабы*.

Цвіцела макоўка на бабовішчы,
Спі, мая дурнішча, на саломішчы.

Бавіцца, забавіцца – *затрымлівацца*. Схадзі, толькі доўга ня баўся. Дзе гэта наша мама бавіцца нешта. Як забавіцца ў гасцях, да начы дома німа.

Бавіць – *забайляць, глядзець малога; яшчэ – праводзіць час*. Ён дзіцё бавіў. Ня робіць, а час бавіць.

Баган – *багун*. Баган добра ад клапаў хату ратуіць. (*Магчыма, ад багны.*)

Багатырка – *багатая, багаццейка*.

Равуць валы, равуць,
Багатырачку вязуць.

Бадэка – *патарчака, нешта адрэчнае, няскладнае; яшчэ – няўмека, бязручка*. Прывалок з лесу нейкую бадэку, хочаць зробіць кій сабе. Кусок чалавека – бадэка, у яго ўсё з рук валіцца.

Баёк – *удзельнік бойкі, задзіра; яшчэ – маленькі бой, драчка*. Сварбляць кулакі ў байка. Чым якая сварка, лепі маленькі баёк.

Байбас – *пераростак, боўдзіла*. Такі байбас – і ў першы клас!

Балабок – *пустабрэх, балбатун*. У балабока галава не баліць.

Балакі – *аблогі, аблачыны*. Па небе ходзяць такія цяжкія балакі.

Баламут – *чмут, галавадур*. Чмут-баламут, у чортавы лапці абут. (*Мама тлумачыла: не баламут, а беламут, бо белае муціць.*)

Балацюгі – *зарослыя балоты*. У балацюгах жывець страх.

Балмач – *бесклапотнасць, бяздум'е, аблуда*. Так і пражыў цэлы век балмаччу.

Бандыкі, бэндзі – *несці малога запліччу*. Вазьмі сынка бандыкі – хай расцець вялікі.

Банкарт – *байструк*. Банкарты гуляюць у карты, а бацькавы дзеці ламаюць клеці.

Барабаниць – *брынкаць, іграць*.

А на йскрыпку йграюць,
А на цымбалах барабанняць.

Барвічная – *баравіковая, дзе растуць баравікі*.

Гэта самая барвічная мясціна.

Барлѣцца – *вадзіць лыжкай ў варыве, квэцацца, вэдзгацца*. Пабарляўся ў місі, а есці ня стаў. Не барляйся, а еш, што далі.

Барычнѣ – *насенне буракоў, морквы, капусцы*.

Пагодай паспелі барычнае пасеіць.

Басоля – *басэтля*. Цяпер бабі не да солі, як зайгралі ў басолі.

Басці – *унарта казаць глупства*. Што ты бадзеш адно й тое як бык?

Баўдър, байдур – *дурань, ёлун*. З баўдурам гаварыць – толькі язык студзіць. Урадзіўся такі байдур, што сорам бярэць.

Бахар – *каханак, хахаль*. У яе бахары невыводныя.

Бахмачы – *гронкі, кутасы*. Хмель абвіўся каля алешыны, а з бахмачамі вецер дурэў.

Бацькоўшчына – *родны кут, родныя мясціны, сядзіба*. Гэта бацькоўшчына, я тут вырасла.

Бацяны – *дзеці, сыны*. Прыхаджу дамоў, а маіх бацяноў німа.

Бачына – *бок, бакавіна*. За бачыну дзеўку пашчыпаіш.

Бачэнак – *маленькая бочка*. Сёлета ажно пяць бачэнкаў грыбоў насаліла.

Беганіна – *бегатня, марныя клопаты*. Беганіны на цэлы дзень, а заробку на цень. Ад беганіны ногі адбіў, а толку ніякага.

Бездароўе – *немач, хвароба*. Маладому ні стому, ні злomu не было, а старога бездароўя спасцігла.

Белата – *белізна*. Такой белатой аддаець лайно.

Бјліна – *бель (гатунак яблыкаў)*. А яна беліна была, ад яблыкаў аж сукі трашчэлі.

Белле – *святочная апратка*.

Надзявайся, бабка, у белае белля,

Павязу я цябе з сабой на вяселля.

Белюга – *белая гарэлка*. Дай якой белюгі пацягніль, а то ад віна галава баліць.

Бјркавец – *дзесяць пудоў*. Спраўнай карові на зіму беркаўцаў пад дваццаць сена трэба, ня мені.

Біць – *ісці напралом, уцэла*. Куды мы б'ём у хмызы, дарога ж збоку.

Благаваты – *слабы, кепскаваты*. Конь благаваты, а трэба дзёран уздзіраць.

Благата – *дрэнны, дрэнь*. Пашлі мы ў клуб, а там сабралася адна благата.

Блaжыць – *робіцца бага*. Блажыць яму нешта пасля пачастунку.

Блот – *марнаванне*. Піцаваў, працаваў, а ўсё ў блот пашло, як чорт зблоціў.

Блоціць – *марнаваць, псаваць*. Нечага козамі сена блоціць, яны й лыка з'ядуць. Толькі сукно зблоціў, а паліта не пашыў.

Блыт – *блуд*. Рана дзеўка ў блыт пашла, зблыталася з шантрапой.

Блытаўка – *баламутлівая, падкая на мужыкоў*.

Зблытнуўся, сыйшоўся з нейкай блытаўкай.

Блэнда – *валацуга, гулёна*. І гэна блэнда ўжо цягнецца.

Блэндзіць – *псаваць, блоціць*. Ня блэндзі мурог такой касьбой.

Блядзець – *бляднець*.

Зялёненькі вінаград Урадзіўся напагляд.

Як Рыгорка паглядзеў – Вінаградзік паблядзеў.

Блядэра – *прасталытка*. Надта ж заядлая блядэра, нічога ня скажаш.

Богамалельня – *малельня, малітоўны дом*. Там была жыдоўская богамалельня.

Бой – *бойка*. Ён пабіўся, дык за бой і адседзіў.

Боссю – *басанож*. Нікіпаравы малыя й зімой боссю з хаты вылятаюць. Боссю пойдзем па расе.

Бось – *басата, галадранцы*. Сабралася бось з усяго свету.

Боўтка – *боўдзіла, бязмозглік*. І гэта боўтка тут пад нагамі блытаіцца.

Бражджэль – *сухая палка, кій, калі кінуць – бражджэць; яшчэ – усё высушанае*. Ён ужо ўніз расцець, як бражджэль зробіўся. Бражджалёў напаяла, німа чаго ўкусіць.

Брандзаваны – *у бронзавай аздобе*. Конь маляваны, хамут брандзаваны, толькі ў сваты ехаць.

Братавіты – *дужа блізкі сябра*. Ён мой сябра братавіты, як сабе, веру яму.

Брахлівы – *фрывольны*. Ад ейных брахлівых песняў аж у пятках колка.
Брацця – *адыходзіць*. Старыя па адным на той свет бяруцца.
Брацюлечка – *ласкавае найменне брата*. Спраўляў брацюлечка пярсцёнкі ў горадзі.
Бруд – *гной пры нарыве*. Скліпа прайшла, а стрыжэнь застаўся, бруд выйдзіць.
Бруёк, бруячок – *рабацінне на вадзе*. Сягоння бруёк маленькі. Бруячок, як на лясччу луска.
Брухмень – *пузач, брухач, пузацень*. Такі брухмень – па зямлі пуза валачэцца.
Брыгаць – *патрошку капаць, накрапаць*. Дождж брыгаў-брыгаў ды так і не сабраўся пайсці.
Брыдзіцца – *гідзіцца, грэбаваць*. Я брыджуся такога кавалера, такога п’янюгі.
Брыдзь – *брыда, брыдота*. Не падыходзь да гэтай брыдзі.
Брызентовікі – *брызентавыя паілапні, туфлі*. У брызентовіках добра ад даўгоў уцякаць.
Брызлае – *закіслае малако*. Вячэрашняе малако брызлае, толькі бульбу праганяць. (*Брынза, думаецца, таго ж кораня.*)
Брыка – *спецыяльны воз для перавозкі сена, саломы, высокія бакі накрачаны жэрдкамі*. Звычайна ў брыку месціцца да двух беркаўцаў сена. За дажджом прывёз яшчэ брыку сена.
Брысік – *укормлены, дагледжаны, гладкі*. Глядзі ты, які брысік вырас, – хоць на ім нажы йстры.
Брэд – *спажыва, здобыч*. Каза сама на брэд ходзіць, а казляняткі на ваўчынай шкуры качаюцца й мамкі дажыдаюцца.
Бубён – *бубен*. Дзеўка ў бубён біла, як малаціла. Бугаяваць – *халасцякаваць*. Пабугаяваў малец уволю, усё ня мог знайсці дзеўку па свайму калену (*на сабе*).
Бугіня – *гатунак бульбы*. Дала мне бугіні на развод, пагляджу, што вырасціць.
Бугрынкі – *пагоркі, бугаркі*. А тыя бугрынкі я ўсе зраўняў.
Букатка – *печыва, булчка; яшчэ – узгорак*. Мама зранку букатак напакла. Патрапіш у лесе на букатачку – там ягад багата.
Букіш – *цвялілка для барана*. Баранька, букіш!
Бушлаватая – *разварыстая, сонкая*. Бушлаватая бульбіна ў руках рассыпаіцца.
Бушлаваць – *трывожыць, непакоіць*. Не бушлуй ты ейную старасць, асцепяніся.
Быдлюк, быдлюга – *хамаваты ці зладзеяваты*. Як стаў хадзіць у начальніках, дык такім быдлюком зробіўся. Гэты быдлюга так і пілнуіць, каб што сперці.
Былле – *быльнік, дзікая трава*. Цыганскія хаты без сяней стаяць, гароды пазарасталі быллем да вокан.
Быць – *быццам, нібыта*. Сню, быць мы з Іванам ідзем лугам, а луг увесь у званочках.
Бягельня – *балота, прорва*. З гэтай бягельні век ня вылезіш.
Бяжок – *бягун, быстры*. Такі ўжо бяжок, што ўсюдых дападзець, ўсюдых паспеіць.
Бядзіць – *турбаваць, непакоіць*. Мне адно бядзіць, як гэта канцы з канцамі звесці.
Бяздолле – *нешчаслівасць*.

Закурыўся а дробненькі дожджык
Ды па чыстым полю.
Зажурыўся мой татулька
Па майму бяздоллю.

Бязлюднік – *нелюдзімы*. Бязлюднік і свайго голасу ня любіць.
Бязрльчыца – *няўмека*. Такая бязрльчыца – ні пашыць, ні памыць.
Бялюсь, белюсёк – *бялюткі, вытешчаны, дагледжаны*. Сыноч мой, белюсёк мой, хоць нагледжуся на цябе.

Бярно – *бервяно*. Бярно ў бярно – аж звiнiць, усе бёрны здаровыя.
Бярэннік – *хто бярэ*. Было б што даць, а бярэннікаў знойдзіцца.
Бяспiцкаль – *кепскі ўмец, няспрытны*. Бяспецкаль толькі псуець усё. Ці ж бяспецкаль
можаць нешта людскае зробіць?
Бясштэннік – *бедны, хто нават штаноў не мае*.
Бясштэннікі ў калхоз ціснуліся, каб ср. ку прыкрыць.

Вабіць – *прыманьваць, прыцягваць*. Ляснік быў, як на ваўкоў ішлі, ён выў ваўком, вабіў
іх.
Вавіла – *мужчына, муж*. Вавіла ёсь, дык і дзеці ёсь.
Вагáн – *тойсты, пiцкалаваты малы*. Сядзіць ваган, як маленькі пан.
Вáда – *урок, урачэнне*. На малыца вада нейкая найшла, сохніць і сохніць.
Вададых – *шустры, быстры, хваткі*. Ну й ён вададых які! (*Магчыма, iмeннe паганскага
божышча.*)
Вадзіцца – *дазваляць сябе весці*. Казёл не даецца вадзіцца.
Вáдзіць – *уракаць, шкодзіць*. Хай табе ня вадзіць!
(*Не ўрачэ.*) Хлеб у дарозі не завадзіць.
Вадзюгá – *вадзяністае варыва, без навару*. Густое не жыдкае, а вадзюга гэтая, што з яе
толку.
Вайлакi – *валёнкі*. Адлега, а ён без галошаў у вайлаках iдзець, мусіць, у яго ў галаве сто
грам. Нага ў вайлаку – і мароз па баку!
Вайстрак – *востры канец, вострыё*. Якраз у нажы вайстрак зламаўся.
Вайстранка – *болька*. Усё цела вайстранкі абсыпалі.
Валатоўка – *курган, насып*. А за валатоўкамі Доўжыца, рэчка-бягушка. Валатоўка была
ў Крошыні, Букатачкай звалася.
Валяка – *гультайка*. Дзень паробіць, два не, такая валяка.
Валяны – *навалены*. Тут лес валяны, бура была ўсхадзілася.
Валяўка – *прастальтка, гулявая, даступніца*. З кім толькі ні валялася валяўка гэная, і
яму загілела. І дачка ў яе валяка, валяшчая скурка.
Вандзэлак – *хатуль, клунак*. Бабкі, хапайце свае вандзэлкі.
Ванцак – *боль у жываце*. Ад ванцака зёлкі ў мяне ёсь добрыя.
Варанджáцца – *прыкiдвацца, строiць з сябе*. А не варанджайся ты дужа, быццам у цябе
розум па патыліцы цяэць.
Варацáкі – *ванiты*. У яго жывот хворы, даводзяць яго варацáкі.
Варголы – *даслоўна: голы вар*. «Я табе, сыноч, сьгоння варголы звару», – жартавала мама.
Вархопкі – *пажыткі, манаткі*. Пахапалі свае вархопкі й хутчэй дадому.
Варыўня – *будыніна, дзе гатуюць ежу*. Яна ў сваю варыўню ўсё цягніць.
Вáтарга – *гурма, зборня*. Гляджу, едзіць цэлая ватарга, канца не відаць.
Ваўкаедня, ваўкаўня – *ваўчынае лагава (логвішча, лагаўе); яшчэ – няўтульная будыніна*.
У ваўкаедні трох ваўчанят бачылі. У хаці, як у ваўкаедні, халодна. Хата пустая, як ваўкаўня.
Ваўкарэзіна – *абразлівы зварот да каровы, каня*.
Стой, ваўкарэзіна, каб на цябе ваўкі!
Ваўначоска – *майстэрня, дзе чэшiць воўну*. Паўдня на ваўначосцы высталяла, пакуль куз-
лак воўны счасала.
Вачапор – *вісус, накольнік*. Вачапоры на шкоду скоры. (*Даслоўна – хто порыць вочы.*)
Вашанок – *маленькая вошынка*. Вашанок у галаве засвярбеў.
Веяць – *гнаць, каціць*.

Кляновая лісціначка,

Куды цябе вецер веіць:
Ці ў бор, ці ў даліну,
Ці ў шчырую баравіну?

Вельмаваць – *прывячаць, частаваць*.

Ой, дзед, ты мой дзед,
А я твая бабка.
Шануй мяне, вяльмуй мяне,
Каб я была гладка.

Верасянка – *гліна, змешаная з верасам*. Гліну з дробна пасечаным верасам месяц і з гэтага робяць сцены абораў, хлявоў. (*На Ушацчыне бачыў у Двары Пліна.*)

Вернікі – *верныя ў каханні, у дружбе*. Наша дваіх зэкаў на самалёт правяла, такія яны вернікі – да першай падушкі.

Верхам – *мець уладу над некім*. Зямля па ім верхам была. Жонка па ім верх паняла. Па ім верхам едуць, як на пастуху.

Верхнік – *верхні камень у жорнах*. Ніяк не маглі верхнік узвалачы.

Ветрагон, ветрадуў – *ветраны, не гаспадар свайго слова, лёгка на абяцанкі, пустадомак*. Ветрагону веры німа, толькі абяцанкі-цацанкі. Разумны ня чуіць, што ветрадуў ветрадуіць. Такі ветрадуў, што божа ратуў!

Відошна – *відавочна, яўна*. Тут жа відошна сасуды адкрыты. Відошна, што саўсім нядужая.

Вілатая – *у два ствалы (як вілы)*. А ў нас на дворышчы бяроза вілатая стаяла.

Вілачнік – *куток каля печы ў парозе, дзе стаяць вілкі, чапёлы, гальні*. Пастаў у вілачнік свой кій. У цябе ў галаве, як у вілачніку, усё стоць стаіць.

Вірлун – *у каго вочы навывае*. Маўчыць, вірлун, толькі вірламі варочаіць.

Вірлы, вярлы – *вочы*. Што ты свае вірлы паказеліў – ніхто цябе не баіцца.

Вірун – *несутрымны, няўрымслівы*. Малы, як вірун, ні пастаіць, ні пасядзіць, кіпіць увесь. (*Магчыма, ад паганскага бога віроў.*)

Віхліцца – *круціцца, скакаць, лапчыцца*. Сабака віхліцца каля яго, есці хочаць. (*Ад віхляць хвостом.*) Віхтацца – *хістацца*. Галіны віхтаюцца на ветры, як не паламаюцца. Нага я віхтанулася, я чуць не завалілася.

Віціна, выціна – *розга, дубец*. Віціну выхвачу ды адхварашчу пасярод Вушачы.

Вішнеўнік – *вішняк*. Вішнеўнічак выцыбаўся ўжо.

Вішшо – *веце касатай бярэзіны, якое звычайна ламаюць на венікі да Пятра*. Пойдзем вішша наламаім, венікаў навяжам. (*Магчыма, першапачаткова гучэла як віссё, бо вісела.*)

Вобалачка – *аблачынка*. Ты, як ціхая вобалачка, плывеш.

Возерка – *азярцо*. І возірка такое кругленькае, як сажалка, яно топкае.

Возка – *заезд*. Дзве возкі зробілі, дык троху сена прывязлі.

Волаць – *танюткія, кшталту нітак, костачкі ў рыбнай мякаці*. Смашная рыбіна, алі волаці многа.

Вонка, вонкі – *за дзвярыма, на двары*. Чаркі трэба, і дзе ён дзеўся вонка?

Ворах – *страх*. Аж у мяне ворах па целу пашоў.

(*Здаецца, што варушацца валосікі на целе.*)

Восець – *асець, гаспадарчая будыніна*. Восець пасадзіў на шасткі.

Вотачкая – *гэткая маленькая*. Спешка (*бульба*) вотачкая, гэта ж большанькая, а ёс саўсім маленічкая.

Вотліж – *адлега*. Неяк на вотліж не пахожа. Вотрыны – *рэшцікі ад прасеенай мукі*. Бывала, што ў пірог падмешвалі вотрыны.

Вохкала – *хто вохкае, скардзіцца*. Гэта вохкала толькі кволіцца, а пабайнёй не заб'еш.

Вльда – *віхлясты*; *яшчэ – сквапны, які ўсё вывуджае сабе*. Што ты, як вуда, убакі ходзіш? Мікіта – добрая вуда, усё сабе грабець.

Вудыр – *пыхір*. Кіпенем ашпарыў руку, аж вудыр ускочыў.

Вужок – *вужанятка*. Маленькі вужок-бліскучыя вушкі. Вужка нехта забіў, а вужыца адна асталася.

Вужэлкі, вужлаё – *неслухі, вачапоры*. Вужэлкі малыя так і пілнуюць, каб у шкоду залезці. Вужлаё малое, галаву атлумілі.

Вьлі – *галубы*; *яшчэ – галубой прызываюць: вулівулі*. Вуляцкі-вулі, ляціце сюды, дзяўбіце пшаніцу.

Вуллё – *вулей, калода*. За вуллё кожнае падатак плаці.

Вурыць – *біць*. Як увурыў яму, дык ён далоў з усіх капылоў.

Вусацень – *вусач*. Вусацень гэны нічога ня робіць, толькі вусы падкручваць.

Выбіцца – *спрацавацца, стаміцца*. Выбіўся як шпак на гэтай рабоці.

Выбушнець, пабушніць – *раздабрэць, наліцца сілай, вылюднець, памужнець*. Глядзі ты на яго, як выбушнеў. На вачах дзеўчынёшка пабушнела.

Выбыць – *адбыць, пражыць сваё*. Яна ж і нагой не кратала, выбыла свае дні.

Вывараць – *вывернутыя ветрам дрэвы*. Вывараць дарогу перагарадзіў.

Выгаліць – *накасіць*. Што ўжо сена выгаліла, на ўсю зіму будзіць.

Выграб – *збіранне, абіранне*. Летась кончык агуркоў пасадзіла, дык ім выграбу не было.

Выдурнівацца – *прыкідвацца, дуракаваць*. Не выдурнівайся – бярыся за розум.

Вызалець – *азябнуць, азалець*. Вызалела дзень і карасіны не дастала.

Вызверак – *злы, звераваты*. Зяць у яе быў такі вызверак, дык яго забілі потым.

Вызнаваць – *выведваць, разведваць*. Малога ў рыззе адзенуць, ідзець вызнаваць, дзе немцы адступаюць.

Выказаць – *выдаць*. Цябе б рэзали, і ты ж бы выказаў нас.

Выкамандаваць – *выхітрыць, з нічога нешта зрабіць*. Так не так, а ўсё-ткі выкамандаваў сабе на кажух.

Выканаць – *заходзіцца ад болю*. Руку яму адарвала, добра такі выканаць.

Выкат – *выраз у сукенцы*. Такі выкат, што сіські вывальваюцца.

Выкаціць – *нарадзіць, прывесці*. Каза трох казлянят выкаціла.

Выладжвацца – *збірацца, адыходзіць*. Выпраўляйцеся, выладжвайцеся, сваточкі.

Выладнець – *папрыгажэць, напавіцца*. Так выладнеў на вачах, аж не пазнаць яго. (*Ладны – значыць пазорысты, паглядны.*)

Вылівень, вылівак – *яйка, знесенае без шкарлупкі*; *яшчэ – азызлы, адрузлы*. Калі куры ліюцца, ім таўкуць шкарлупінне ад яек. Вылівень ты гэткі.

Вылупак – *франт, хварсун, моднік*. Гэны вылупак са скуры вылупліваецца, абы надзецца ня так, як усе.

Вылупіцца – *прарэзацца, глянуць*. З раніцы цёпла было, сонца было вылупілася.

Вымагаць – *прасіць цану за тавар*. Платы не вымагала, колькі давалі, прадавала.

Вымантачыць – *выпрасіць, выцыганіць*. Ён усе грошы вымантачыў у маткі.

Вымаўчаць – *змойчыць, не звяжаць*. Ён крычыць, я трываю, алі часам і ня вымаўчыш.

Вымышліўне – *прыдумванне, выдумляння*. Ён ня можаць без вымышлення, усё вымышляць і вымышляць, абы ня так.

Вымякшыць – *вырабіць, зрабіць мяккім*. Каб вымякшыла шкуру, дык ей добрая футрачка была б. Падушку вымякшыш, дык галаве лягчэй.

Вынас – *плата пастуху*. Не ў нос яму такі вынас, ласейшага чаго хацеў.

Вы́парак – *неслух*. І гэтыя выпаркі-рабяты такія зладзеі.

Вы́паўзень – *скурка, якую скінуў вуж*. Вуж рубашку скінуў; вужы, яны ліняюць, а тады сыходзіць з іх выпаўзень.

Вы́піна́цца – *вытыркацца, вылучацца, сіліцца*.

Кожны выпінаецца як можаць, каб якую капейчыну заробіць. Ён перад начальствам выпінаецца, каб заўважылі.

Вы́пладзі́цца – *вывесціся*. Сінічкі выпладзіліся, дзеці рукамі паролі, дык сініца адраклася.

Выпрэ́джва́цца – *напінацца, выстаўляцца*.

Выпру́джвае́цца што сілы, каб яго заўважылі.

Вы́пука́цца – *надзьмуцца*. Як мячык, выпукаецца й коціцца на кароткіх ножках.

Выраба́тываць – *вырабляць*. Хата, дзе скуру партызаны вырабатавалі.

Вырабля́ць – *зарабляць*. Хай служыць, хай вырабляіць сабе пенсію.

Вырай – *купка, куст*. У Грамніцкім бары знайшлі цэлыя выраі грыбоў.

Выранджа́цца – *вычварацца, капызіцца, строіць з сябе*. А не выранджайся дужа, знаім, адкуль ты, дружа. Выранджаўся-выранджаўся, пакуль ня ўср.ўся.

Вырасці – *стаць, вывучыцца*. Ейны мужык урач, і яна сама на ўрача вырасла.

Вырва́н – *неслух, дуронік, вісус*. Вырваноў сваіх прышлюць на лета да дзеда.

Выры́й – *яміна, адкуль выбралі торф*. У вырыі вада злецілася, густая стаіць.

Выса́дкі – *гародніна, захаваная да вясны*. І есці хапіла, і на высадкі асталася.

Высачы́нь, выш – *вышыня, высакосць*. Высачынь такая – дух займаіць.

Вы́скрыпаць – *выстудзіць*. Зачыні дзверы, а то ўсё цяпло выскрыпаіш.

Выспры́тні́цца – *налаўчыцца, набыць спрыт*.

Выспры́тнілі́ся малыя абіраць вішні.

Выстар, выстарак – *перастарэлы*. Выстарвыстар, а за маладымі ўпальваець. Адны выстаркі асталіся, маладыя паз'ехалі.

Высцяро́бы – *высечаны й згруджаны алешнік*. У высцяробах маліннік пашоў.

Вы́талкаваць – *прыйсці да пэўнай высновы*.

Нагавары́ліся, паталкава́лі, а нічога не выталкава́лі.

Вы́тачы́цца – *узысці, прарасці*. Вясной запахла, мята вытачылася.

Вытлу́міць – *запам'ятаваць, забыцца*. Мазгі вытлуміла табе, нічога ня помніш.

Вы́тні́цца – *плакальчыцца*. Вытніцца добра такі аплакала сваю суседку.

Вы́тушы́ць – *патушыць, пагасіць*. Трэба газ вытушыць.

Вы́хаджа́ны – *выгадаваны, падрослы*. Рабёнак яшчэ ня выхаджаны, малы.

Вы́хадзі́цца – *зведаць гора; яшчэ – ачуняць, акрыяць*. Ён у яе выхадзіцца, узнаіць, дзе аракі зімуюць. Цяпер пітух адзін выхадзіўся.

Вы́хара́шыцца – *прыбрацца, прычатурыцца*. Вымыішся, выхарашышся, дык і свет табе палюбеіць.

Вы́хартава́цца – *прагаладацца*. Як выхартываіцца за дзень, дык вечарам усё з'есь. Аж духі падхартала (*падцягнула жывот*). Ён увесь падхартаны (*падцягнуты, станісты*). (*Ад харты – паляўнічага сабакі*.)

Вы́хвэндаць, захв́ьндаць – *вынасіць вопратку, забрудзіць*. Выхвэндаў адзежыну, толькі сабаку ў будку.

Вы́цвіцець – *хапіць гора, нажыцца*. Выцвіціць яна яшчэ за ім, гэта пакуль ён такі добранькі.

Вы́церабі́цца – *падрасці, падужэць, вылюднець*. Глядзі ты, выцерабіўся малец, не пазнаць.

Вы́церак – *валяшчая*. Такі ўжо выцерак, усе цёрлі, а замуж запаўзла.

Вы́цыба́цца – *вырасці*. Выцыбаўся малец нявогледдзю. (*Цыблы – доўгія ногі*.)

Вы́цокнуць – *забыцца, вылецець*. Мне й з галавы выцокнула, што збіралася на кірмаш.

Вы́чапкаца – *выбавіцца, выкараскацца*. Яна са сваёй хваробы ўсё-ткі вычапкалася.
Вы́чарнецъ – *учарнецъ*. Селіван вычарнеў, худы стаў.
Вычвараца – *капрызіцца, выкідваць конікаў*.
Досіць вычвараца, пара за розум брацца.
Вычмураць – *прыдумляць*. Не вычмурай, чаго не было.
Вы́чыхаца – *выпарыцца, страціць градусы*. Заторкні чым бутэльку, а то гарэлка
вычхаіцца й вадой зробіцца.
Вы́шчыгали́цца – *прыбрацца, прыфранціцца*.
Вышчыгалиўся, як на вяселле.
Вышывальны – *для вышывання*. У мяне былі ніткі вышывальныя.
Выясні́цца – *праясніцца, пасвятлець*. Сонца выясніцца, а потым узноў хаваіцца.
Вяза́нка – *вязка дроў, снапкоў*. Вязанку за плечы дый пашоў.
Вѣ́занка – *вязаная адзежына, свэдар*. Вязанку на плечы ўсторкніш, дык і мароз адсту-
піцца.
Вязгала – *назола, звягло*. Змоўкні ты, вязгала!
Вязгаць – *плявузгаць*. Вязгаіш несусвецця нейкае. Вѣ́зітае – *вязкае*. Вязістая дрэва –
тапор ня хочаць браць, засядаіць у ім.
Вялі́чча – шмат, багата. *Невялікае вялічча ў яго, толькі багатага з сябе корчыць*.
Вянок – *рой*. Вянкi пчол на суках віснучь.
Вяркаць – *плакаць, падаваць голас (звычайна пра дзіця)*. Хто гэта там вяркаіць?
Вярзці – *нагаворваць, плявузгаць*. Вярэць на яго абы-што, быццам ён ёй мяжу перадраў.
Вясельні́к – *госць на вяселлі*. А вясельнікі пілі-елі й усмак пабіліся.
Вясна – *голад, бяхлебiца*. У іх летась такая вясна была, чуць выжылі. А сёлета вясны не
было – да новiны дацягнулі.
Вятка – *натойп, юрма*. Так і ходзяць вяткай цэлымі днямі.
Вяхотка – *вязаная з калючай травы, з вехiя мачалка, каб шараваць посуд*. Вяхотку
сшаравала, пакуль ададрала кацёл.
Вячні́на – *трывалае, моцнае*. Новы кажух – гэта ўжо будзіць вячніна.

Гадаві́к – *жывёліна, якая гадуецца год*. Гэты парасяты не гадавікі.
Гадзі́ць – *дагаджаць*. Яму гадзіш як бласлава, а ён цябе ня бачыць.
Гадкі – *брыдкі*. А то ёсь, як рапені, такія гадкія бабы, ідзець, а ў яе живот на жываце,
трыбух на трыбуху.
Гайдамаха – *гуляка, раскідаха*. Ён такі не гайдамаха – не прап'ець.
Галабоні – *буякі, дурніцы; яшчэ – п'яніцы*. Гэта ўжо галабоня надрузлая, адваленая, такая
наспелая сядзіць. Галабоні – п'яніцы гузаватыя!
Галабурда – *лухта, несусвеціца*. Ён нясець усякую галабурду як наняты.
Галавабой – *слізгоцце*. Як падмерзніць – галавабой будзіць.
Галавар – *кіпень, голы вар*. А на сняданьня галавар.
Галайстра́ – *голь, галеча*. І ў Расіі такая галайстра. Галамызы – *бязвусы, з голым тварам*.
І гэны галамызы жаніцца хочаць.
Галано́ж – *у чаравіках на босую нагу*. Пахмяліцца дык галано́ж прыпёрся.
Галаруч – *голымі рукамі*. Нёс ваду галаруч, рукавіцы забыўся.
Галасуха – *плакса*. Я такая галасуха была малая.
Галата́ – *голае месца, поле*. Стаяць недзі каровы на гэтай галаце, травы німа.
Галду́ечыць – *казаць, балбатаць незразумелае*. Збяруцца жыды: гылды-гылды, галдуе-
чуць, пакуль языкі не запацеюць.
Галі́заваць – *цягацца*. Галезаваіць па дарозі, клопату болі ня маіць.

Галень – *сшараваны венік, ад якога засталіся адны голыя дубцы*. Кінь ты гэты галень, ужо ўшчэнт сшараваўся.

Галець – *жыць ў нішчымынцы, не мець чаго абуць, надзець*. Пагалела б, тады б знала, а то ей матка прэць і прэць.

Галіна – *схільнасьць, прызвание*. Яго сыны пайшлі па сваёй галіне: адзін лекар, а другі начальнік.

Галіцца – *квапіцца*. На чужое ня галься, згубіш сваё. Пагаліўся на багацця й узяў пабойню.

Галута – *безлістоўе, бясснежжа*. Уся восінь галутай стаіць – ні лісту, ні свісту. Зіма сёлетняя галутай адстаіваіцца, гола будзіць у засеках. Вясна чарнатоў стаіць, галутай.

Галы – *прагны, ахвочы да нечага*. Пітух на ежу гал, гатоў усё з’есці. На дзевак галы, як кот на сала.

Галяк – *голае месца, дзе вытаптана й спасчана трава*. Казу на галяку навязала, дык яна й сквярэцца.

Гамнуць – *схапіць, узяць*. Знахопу як гамніць, аж я знячывеліла.

Гамолка – *акраец, луста, скібка*. Добрую гамолку адваліў, сабе не пашкадаваў.

Гамонак – *гамана, гамонка*. П’яны прыдзіць, тады гамонку будзіць.

Гандлёўшчык – *гандляр*. Цяпер усе хітрыя ў гандлёўшчыкі пашлі, дурных німа.

Ганьбаваць – *грэбаваць*. Анічым не ганьбуе, абы кішэню напхаць.

Гара – *гарышча*. Усцягнулі сена на гару, паспелі. Гарадзішча – *плот, загароджа*.

Ой, вырасла лебяда

Вышей гарадзішча...

Гарды – *горды, каго заела гардыня*. Ён чалавек гарды, абы з кім чарку ня возміць.

Гарлач, гладыш – *гладкі, паліваны збан*. У гарлачу добра захоўваць крупы.

Гарнушак – *невялікі збанок, болей нагадвае конаўку*. Выпі, выпі, мая душачка, з поўненькага гарнушачка! (Мама любіла прыгаворваць.)

Гарчавая – *гаркаватая*. Капусту рана ссеклі, дык яна й гарчавая.

Гарчак – *горкі яблык, напой, пах*. Адных гарчакоў натры. Гарчаку хлібнуў, аж вочы на лоб палезлі. Перац рассыпала, дык смурод на ўсю кухню – гарчак пашоў такі.

Гарэлішча – *пажарышча*. На гарэлішчы пра агонь не гаворуць.

Гарэць – *цвісці*. Агуркі ўжо гараць, самы цвет. Гасціна – *застолле, бяседа, госці*. У добрай гасціні душа спачываіць.

Гасціцца – *гасцяваць*. І жылі мы душа ў душу, гасціліся-радніліся.

Гатль – *вокрык адпуджвання*. Мы на ваўка: гату, гату, а ён хамыль-хамыль і пашоў.

Гаўкала – *брахлівы сабака*. Ён жа такі гаўкала, ляпа не сцішаіцца.

Гаціць – *працаваць*. Ён гаціць на іх увесь век.

Гбанікі – *палазы ў санках, якія гнуць у адрозненне ад капанікаў*. Трэба ўмець выбраць лясіну на гбанікі, каб не сукаватая была.

Гбацца – *гнуцца*. Нага ня гбаецца, неяк хадзіць. Гваздкі – *гваздзікі*. Ужо й гваздкі прабіліся, неўзабаве загарацца.

Геройка – *смелая*. Ты такой геройкай ня будзь.

Гешэфт – *справа, інтарэс*. Усё гешэфты нейкія водзіць з ім. (Ад ідыш – здзелка.)

Гібель – *шмат, процьма*. Сёлета ягад гібель. Гілець, загілець – *гарэць; яшчэ – дужа захацець*.

Загілеў малец жаніцца, і слухаць нікога ня хочаць. (Адсюль, відаць, і гіль, і карова чырвонае масці – Гілёня.)

Гладка – *зусім, ушчэнт*. Гладка забылася, чаго прышла сюды. Гладка збяднеў.

Гладкі – *укармлены, дагледжаны, спраўны*. Ад таго казак і гладак, што пад'еў і набак. Яна баба гладкая, спраўная.

Гламызда – *нязграбны, нехайны*. Такая ўжо гламызда, аж глядзець страшна.

Глінабітка – *хаціна з жэрдзя й гліны*. У глінабітцы зіму перажылі.

Глінянік – *гліняны гаршчок*. У гліняніку крупы лепі ўпрэюць.

Глотнічаць – *гарлانیць, ірваць глотку*. Нячым глотнічаць, лепш справай займіся.

Глушні – *вушы (грэбліва)*. Што табе – глушні пазаклала, што ня чуіш?

Глыжы, глыжэўе, груд – *засохлыя, зацвярдзелыя камякі зямлі*. Дождж як пашоў, глыжы пабіў, бульба ўзялася, пашла ў рост. Хто палку возьміць, а гэтыя дык грудам.

Глык – *глыток*. Піцця таго ўсяго на два глыкі.

Глюганосы – *глюгаты*. І прыляцеў глюганосы крук.

Глюма – *глюкаты; яшчэ – няветлы*. Глюма такая страшная сядзіць, слова ня скажа.

Гнётка – *тойстая кішка*. Такую грузь падымаў, аж гнётка вылезла.

Гніліна – *хваравіты, слабы на здароўе, западлівы*.

Такая ўжо гніліна, вецер дыхнець – валіцца.

Гнуцікі – *санкі з гнутымі капыламі*. Гнуцікі такія лёгкія на бягу.

Гняваш, гнявы (мн. лік) – *гняўлівы, сварлівы, злапомны*. У гневаша не на мейсцы душа. Гнявы ня ставяць хлявы.

Гнянль – *ударыць, грывнуць*. Як гнянль, дык доўга помніць будзіш.

Гой – *адчайны чалавек, разак*. Такі гой – нікому не саступіць.

Гойкаць – *гукаць, крычаць, клікаць*. Гойкалагойкала, каб хто дзе. Вы тут грыбы сабірайце, мяне не чапайце, ня гойкайце.

Голлю – *галяком*. На дварэ зіма, а рабёнак голлю бегаіць.

Гоміна – *шум, вэрхал, гам; яшчэ – чутка, прачутка*. Гоміна на ўсю хату, нічога не разбярэш. Далёка пра яго гоміна пашла.

Гоншчыкі – *хто гоніць плыты*. Зімой на рум звозюць лес. А вясной, як лёд сходзіць, з пакоту з гары пускаюць лясіны, а іх па рацэ гоншчыкі гонюць.

Гоп – *гукаперайманне*. На адным чаравіку заднік ёсь, а на другім німа, ідзець – адзін гоп, другі шлёп.

Грабёлка – *грабянец, часадла*.

А пара-пара грабёлачкі шукаці, А пара-пара русую коску часаці.

Грабіна – *труна, дамавіна*. Якую грабіну зробілі б, дык і з нечага.

Гравінь – *гравій*. Дорогу гравіням усыпалі. Граміла – *вялікі, здаравіла, моцны; яшчэ – няскладны*. Грамілу гэтага толькі ў аглоблі запрагаць. Гэны граміла паверніцца, дык і перакуліць лёгка.

Грокат – *грукат*. Ён без нагі, паваліцца – будзіць грокату.

Гругніць – *бубніць, мармытаць*. Нешта гругніць, а я пра сваё думаю.

Грльда – *змерзлая глеба, без снегу*. Па грудзі йсці – як на злом галавы.

Грльдам – *гуртам, юрмой*. За ёй кавалеры грудам валяць.

Грузалкі – *кавалачкі*. Гарбуз разварыўся, толькі грузалачкі дзе-нідзе пападаюцца.

Грузь – *цяжар*. Такую грузь валок, во здаравіла.

Грыбёт – *хрыбет*. А пітух заядлы такі – курыцы выдраў увесь грыбёт.

Грывісты – *з грываю*. Конік у нас быў грывісты, спраўны, ляціць, а грыва віх-віх, як мурог пад ветрам.

Грыжанка – *бручка*. Грыжанка маладая смачная, хрупаіш і хрупаіш.

Грымотнік – *зёлка*. На лузе расцець грывотнік, рыхтык дзятлінка. Як гром грывіць, збіраюць, пасля свенцяць і кураць хату.

Гудзец – *калі свіння кнура хоча*. Свіння гудзіць, да кнораз трэба весці.

Гукаць – *гутарыць, талкаваць*. Хоць пагукала з добрым чалавекам.

Гулы – *водгулле, рэха*. Хата пустая – аж гулы йдуць. Пярун як ударыць – гулы далёка йдуць.

Гумовікі – *гумовыя боты*. У гумовіках і ў балота, і з балота – і нага сухая.

Гумонны – *ганарысты, фанабэрысты*. Гумонны – куды там, нікога, апырч сябе, і відам ня відзіць.

Гурунцавацца – *хвалявацца, халяраваць, кіпяціцца*. Не гурунцуйся гэтак, усё ўладзіцца, пагурак (*жывот*) згладзіцца.

Гусіца – *гусь*. Як гусіца тая ходзіць, валюхвалюх.

Густыш, гусцё, гусцёж, гусцяк, гусцяёк – *густое ў варыве*. Увесь густыш з капусты выпягаў, а жыжку пакінуў. Ты яму гусцяйку чарэпай.

Гутаталка – *гушкалка*. Малы на гутаталцы й начаваць гатовы.

Гутатаць – *гушкаць*. Пагутатай малога, каб ня роў.

Гэтазны – *гэткі вялікі*. Во гэтазны гарбуз пуза сабе адлежаў, не падняць.

Дабрапсуй – *хто добро псуе*. Купіла б мужыку пінжак, ды гэны дабрапсуй яго ўсё роўна зблоціць.

Дабрацца – *пачаць, падрыхтавацца*. Ой, дзеўка, глядзі, дабяруся я да цябе!

Дабрына – *збавына*. Сёлета дабрына надзіва ўрадзіла.

Дабурá – *дыбарам*. Вецер пер'е ў вераб'я дабура становіць.

Дадушы – *далібог*. Дадушы, ня помню, як гэта ўсё было, а маніць ня ўмею.

Дажаўта – *падрудзіць, давесці да жойтага колеру*.

Бульбу неяк было дажаўта паджарыць.

Даладон – *упарты балбатун*. Ад гэнага даладона галава забаліць, суціху яму німа.

Далбак – *дурань*. Гультаю й далбаку ўсе клопоту пабаку.

Далізоўка – *прышчэпка*. З лесу дзічку прыняслі, далізоўку зробілі, прыдалізавалі, цяпер яблычкі садовыя смачныя.

Даліктун, даліктуха – *пяшчотнік, спешчаны*. Такі ўжо даліктун – не дыхні на яго.

Далука́х – *на зямлі, падлозе, доле*. Восы выядуць ігрушы, толькі шалупкі ляжаць далуках.

Рабёнак далуках ходзіць.

Далячэй – *далей*. Віцебск ад нас далячэй, чым Лепля.

Данавá – *чыста адмыць, адчысціць*. Рачным пяском кацёл данава адшаравала.

Дапавáлу – *перабраць меру, наваліцца*. Як пойдзіць да той сіўкі, дык яна напоіць яго дапавалу.

Дапакатльнку – *да ўпаду*. Напіўся дапакатунку й крычыць ратунку.

Дапэўна – *пэўна, дакладна*. Дапэўна ведаю – яны вяселля згуляюць.

Дарагоўля, даражынн́ – *дарагавізна*. Сёлета такая дарагоўля, нічога недакупіцца. Страх ісці на базар, даражынн́я такая!

Дардо́ха – *здоровая, дзябёлая*. Дардо́ха дзеўка – і ў кола і ў мяла.

Дармава́тая – *ладная (бульба, свіння), нічога сабе*. Сёлета, дзякаваць богу, бульба ўрадзілася дармава́тая.

Дармаве́й – *танней, дзешавей*. Яму дармаве́й былі работнікі.

Дармаві́зна – *дармовае, дадзенае, падоранае, набытае без платы*. Хочуць усе дармаві́зны, дзе ўдасца, а дзе й не.

Дары́цца – *дзяліцца*. Мы ўсім дорымся з ей.

Дасачы́ць – *дагледзець, дапізнаваць*. А ўсё-ткі дасачыў, куды злодзя падаўся.

Дасвятком – *досвіткам, на світанку*. Трэба паспець на аўтобус дасвятком. Дасвятком дамоў прышоў.

Даспанава́ць – *дакладваць, казаць, наведамляць*.

Яна яму ўсё даспануіць.

Дасуха – *ссушыць*. Скваркі дасуха зжарыла. Дасэні – *узоры*. Настольнік тканы, увесь у дасэнях.

Даўгалытая – *даўгалыгая, цыбатая, даўгацыбая*. І Сцяпан, і жонка яго даўгалытая.

Даўгіла – *высокі, цыбаты*. К ей даўгіла прыбіўся, на ім хоць сабак вешай.

Даўжом, даўжо – *даўгія дровы*. Не парэзалі на кароткія, так даўжом і клалі.

Дахаладнэ – *астудзіць, выстудзіць*. Дахаладна астудзіў самагонку, пілася, аж душа смялася.

Дашчанік – *будынінка, збітая з дошак, наветка, абабітая дошкамі*. Па дашчаніку вецір гуляіць, як па вуліцы. Сена склалі ў дашчанік, дождж не дастаніць.

Дашчурка, дастачка – *дошчачка*. З дашчурак збіў шпакоўню, як вясна прышла.

Даясна – *нагрэць да чырвані, да белаты*. Нагрэў даясна, тады каваць пачаў.

Двайнюкі – *двайняты*. Двайнюкоў ёй салдат ўлупіў.

Дваўніцца – *дваіцца*. Яму ўжо ў вачах дваяніцца.

Двойні – *вілы на два зубы*. Двойнямі добра гной накладаваць, а сена лепі тройнямі.

Двух'які – *двух гатункаў*. Абаранкі двух'якія ў краме.

Джагнуцца – *стукнуцца, урэзацца*. Джагнуўся ілбом у бярэзіну – аж іскры з вачэй.

Джвух – *імгненна*. Я крыкнула, а воўк джвух – і знік у гушчарах.

Джгнуць – *лупянуць дубцом, крапівой, розгай*.

Як джгнеш дубцом па ср. цы, дык будзіць старацца.

Дзелізна – *агрэх*. Што баразна, дык дзелізна. Дзеўчынёшка – *дзяўчо, падлетак*. Ужо дзеўчынёшка, а ўсё яшчэ ў лялькі гуляіць. І Стахванава дзеўчынёшка ўжо выладнела.

Дзеўчыцца – *калі дзяўчо хоча пачуваць сябе дзеўчыняю, пераймаць дарослыя манеры*. Ня вырасла да стала, а ўжо дзеўчыцца пачала.

Дзецяроб – *у каго багата дзяцей*. Руплівага дзецяроба баіцца хвароба.

Дзівіць, дзіваваць – *здзіўляцца*. Хто на яе дзівіць будзіць, на страхоцце такое?

Дзіклівы – *дзікаваты, нелюдзімы*. Малец дзіклівы, усіх дзічыцца, як у лесі вырас.

Дзічка – *бародаўка*. А наша баба ўмеіць дзічкі зводзіць.

Дзічына – *здзічэлы выпас, луг*. Выпасу німа – адна дзічына, калхоз усё абсеяў лубінам, луг заліло.

Дзюгнуць – *выпіць, глынуць*. Добра дзюгнуў, чуць сябе нясець.

Дзюк – *дзёўб*. Знайшоў пітух ягадзіну, дзюк – і курам аддаў.

Дзялёнка – *папаска*. Узяў дзялёнку сала ў дарогу. Дзяло – *клопат, справа*. Вот маё дзяло якое. Дзянніцца – *світаць, днець*. Ужо дзяннецца стала, а яго ўсё німа.

Дзяннік – *двор, мясіна ў атачэнні хаты й гаспадарчых прыбудов*. З хлеву выйдзіш, і дзяннік загароджаны паміж хлевам і хатай, бываіць крыты.

Дзярноўе – *дзёран*. Каб знаў, абклаў бы магілку дзярноўем.

Дзяўчур – *як бы паддзяўчына*. Усё малая-малая, аж, глядзі ты, дзяўчур які.

Длінноцце – *цягамоціна*. Ад яго длінноцця аж моташна зробілася.

Днішка, дэнца – *кавалак гладка абструганай дошкі, на якой крышаць сала, цыбулю; яшчэ – донца*. Што ты на сталё крышыш, вазьмі днішка. У даёнцы дэнца замяніў.

Довеч – *давеку*. Касцюм у яго быў довіч як новы. Дойкі – *цыцкі ў каровы, казы*. Яна ў мяне аказіла двойню, дойкі па кружцы, яна ў мяне аддоіцца.

Дойніца – *дойная карова*. У Грышчыхі добрая дойніца, малака ўсім хватаіць.

Досвіцце – *досвітак*. Ад досвіцця каня шукаю. Досуг – *дападлівы пайсюль*. Куды ні павярніся, досуг гэны тут як тут. (*Чуецца – дасягаць*.)

Дохля – *худы, лядашчы, галодны*. Гэтадохлі такія ходзюць каля столу (*каты*).

Драбнасьор – *дробязны, скупаваты*. Ён і над запалкай трасецца, драбнасьор, адным словам.

Драбняк – *малыя дзеці*. У Бурачыхі самы драбняк астаўся, а большыя павырасталі.

Драбязлівіцца – *раскідвацца па драбязях*. Чаго ты драбязлівішся, лепш бы справу робиў.
Драміла, драмлюга – *сонны, снулы*. Я такі драміла, што ўсе мяне абганяюць.
Драпачыць – *танчыць*. А ён польку драпачыць, аж гараць падэшвы.
Дрльгацца – *грукацца*. Лягла, толькі ўспалася – другаіцца ў вакно.
Друза – *друз*. Адна друза ляжыць, каб што цэлага.
Дрлька – *нязграбная, нягеглая*. Такая друка, дзе паверніцца, там і ўпер. ніцца.
Друкі – *азярод, прыэплат*. На друках снапы высахнуць.
Дрыгба – *топкая зыбістая мясіна, усё узбайтанае*. Узбіўся пацёмначы ў дрыгбу, як толькі ногі выпягнуў. Квашаніна не застываіць і дрыжыць, як дрыгба.
Дрыгі – *ногі*. Ляжыць, задраўшы дрыгі. Дрыжака – *дрыжыкі, зябікі*. Змёрз на лядзень, без суціху дрыжака б'ець.
Дрыль – *рыдлёўка*. Дрыль кругом жалезам абсаджана, а сама лапата дзеравянная, ёй добра й біцца й мірыцца.
Дрэнчыцца – *капрызіцца*. Дамінічка не выпалася, вот яна й дрэнчыцца.
Дубіць – *біць, лупцаваць*. Жонцы кішкі выпусціў, ён яе й дубіў!
Дубкі – *на дыбы*. Конь стаў дубкі, як воз не абварнуў.
Дуброва – *выган*. А ўжо каровы на дуброві.
Дуддзё, дудкі – *дубцы, галлэ, быллэ*. З быльніку венік звязу, дык дуддзё каза паесь, а красную лазу ня любіць.
Дьды – *клопат, справы*. Усе дуды набок, трэба збірацца.
Дукрыць, здукрыць – *кеміць, петрыць; скеміць, прыдумачь*. Гэта яна дык добра дукрыць, як мужыка пад'юшыць. Глядзелі яны, глядзелі, тады нешта здукрылі.
Дукса – *нязграбны чалавек, няўмека*. У дуксы рукі – крукі, ні да пугі, ні да навукі. (*Адна-карэннае з латышскім dūksā – ашалелы.*)
Дунай – *проста рэчка, асабліва ў народных песнях; яшчэ – сімвал прыгажосці й здароўя, чыстая, быстрая, як рака*. Шлець мяне маладу ў дунай па ваду. Дунай-дзеўка, вачэй не адарвеш.
Дуплё – *гняздо*. Там галуб дуплё сабе зробіў. Дуралоб – *дурны, дуруны*. Ня малец, а дуралоба кусок!
Дуркеша – *дурнічка (спачувальна)*. Хто ездзіць, хто плывець, а наша дуркеша чэшаць пеша.
Дуронік – *гарэза, распушчаны*. Такі дуруны, такі дуронік, нікога ня слухаіць, робіць што хочаць.
Дурэць – *гарэзіць, сваволіць*. Досыць дурэць, пакуль розгай не атрымаў.
Дух – *цяпло*. Дым не пашоў у комін, даўно не топлена, і ў хаці дымны дух.
Душнік – *засланка, лошка, якая зачыняе дымаход у печы*. Адчыніш душнік – дым пойдзіць.
Дышны – *душэўны, спагадлівы*. Чалавек ён душны, людское гора ведаіць.
Дыня – *пахвіна, пах*. Стахван як падарваўся, грузячы мяхі, дык з дыняў кіла вылазіць. Пахі дынямі завуцца.
Дэрба, дэбра, дэрбіна, дрэба – *хударэбрына; яшчэ – няўвішая*. Такая дэрбіна, аж рэбры браджаць. А мая во якая дэрба, ні да чога.

Егімора, гімора – *пачвара; яшчэ – непрыгожая жанчына*. Спі, неслух, а то егімора прыдзіць. Анця – *гімора чыстая, а глядзі ты, якога хлопца забратала*.
Еданіна – *ежа, едзіва*. Еданіны было – хоць пуза расперажы.
Еджанае – *тое, што ўжо елі, спыталі*. Смятана ў слоіку няеджаная, запраўляй халаднік.
Езданіна – *язда, паездзіны*. Лепі дрэнная езданіна, нячым добрая хаданіна.
Јменка – *бульба на спажытак*. Еменка на емя, а семенка на семя.

Ендза – *хто енчыць*. Ад гэтай ендзы й сам заплачаш.
Енкат – *енк*. Каго ўжо там б'юць, што энкат такі стаіць?
Есціся – *зацята брахаць, звідзіцца*. Усю ноч сабакі еліся, не давалі спаць.
Ешчы – *добры на ежу*. Парасёнак папаўся ешчы, нейкая скварка к зіме будзіць.
Ёкат – *екатанне*. Хваціла ёкату, пакуль яго ўгаманілі.
Ёлкае – *гаркаватае*. Леташняя сала ўжо ёлкае, ялчыць на языку.
Ёўня – *халодная гаспадарчая будыніна*. У хаці, як у ёўні.

Жабурынне – *жабіна ікра*. У жаб нораст пачаўся, жабурыння поўная сажалка.
Жаласнік – *той, хто спачувае, жалее*. Жаласніца знайшлася, хочаць заплакаць, ды ня ўмеіць.

Жаркота – *гарачыня*. Надаела нашай гаспадыныцы жаркота-пякота.
Жарнуць – *ударыць з усёй моцы*. Мой убытак, твой прыбытак, дай раз жарнуць паміж лытак.

Жарсцвяк – *пясок, жарства*. Нічога не расло – адзін жарсцвяк на гародзі.
Жаўжаняткі – *малыя жвавыя дзеткі*. Для маткі роўныя ўсе жаўжаняткі.
Жаўцяк – *жоўць; яшчэ – пясок*. Жаўцяк у рыбы выцек. Капалі яму – адзін жаўцяк.
Жахоцце – *жах, жудасць*. Такого жахоцця нагаварыў, валасы дыбам сталі.
Жванікі – *пажванае едзіва, якім, бывае, кормяць малога, яшчэ бяззубага*. Сама еш жванікі свае, а мне ня торкай.

Жмльнуць – *міргнуць, зігнуць прыжмурана*.

Нічога не сказала, толькі вачмі жмурнула.

Жмут – *жменя, пук сена, травы; яшчэ – скупы чалавек, скнара*. Хоць жмуток сена ды ўкініш у яслі. Такі ўжо жмут, такі жмудзяк, што зімой лёду не пазычыць.

Жогаль – *быстры, шустры*. Куды б ні пашоў, а жогаль жох – тут як тут. (*Магчыма, адзін з адменнікаў божышча агню.*)

Жор – *жыраванне; яшчэ – апетыт*. Якраз рыба на жор пашла. Як нападзе жор, дык сабаку б, здаецца, зжор.

Жудзель – *парасё*. Жудзель як заваліўся ў лужыну, дык і вылазіць ня хочаць.

Жур – *аўсяны кісель*.

Як кісель ды кісель дык і жур густы. А каб тому кісялю чырвоныя боты...

Журбіна – *чужына*. Паехаў казак на журбіну... Журыла – *дакучнік, ныцік*. Мяне жонка не зажурыць, я сам добры журыла.

Жывасіллю – *праз сілу*. Жывасіллю ўпёрлі мне гэткае дабро.

Жываціна – *жывёла, птаства*. У гаспадарцы павінна быць жываціна.

Жывіна – *жывое*. Ката прынесла ад суседкі, усё ж жывіна ў хаці нейкая.

Жыгалка – *быстрая, порсткая; яшчэ – жарсная*. Малая такая жыгалка, як маланка. Так і жыгаіць жыгалка, каб за якога мальчика зачапіцца.

Жыгун – *спрытны ў заляцаннях, юрлівы*. Такі жыгун у смаляной кабылкі выпрасіць і мёрзлай сучцы ўцісніць.

Жыдавешачка – *яўрэчка*. Такая ж ладная жыдавешачка – дачушка ў Сімкіна! (*Колькі цёплыні!*) Жыдзель, жызелле – *рэдкае страва*. Зварыць жызель такі, хоць сёрбай, хоць пі, хоць галаву мый. Жыллё – *жылы*. Ей атняло ногі й жыллё падцягнула.

Жымаласны – *падцягнуты, зграбны, паджары*. А нашто лішняе мяса, мужыкі такія жымаласныя, крэпкія.

Забагацець – *зрабіцца багатым*. І забагацеў Мікіта, аж страшна.

Забарсаць – *зашнураваць*. Чаравік разбарсаўся – развязаўся шнуркі.

Забарсні – *халяўкі*. Халяўкі, якія забарсаваліся, і зваліся забарснями. Снег ужо ў забарсні (*глыбокі*). Па забарсні снег (*не дужа глыбокі*).

Забаяцца – *спалохацца*. А я забаялася, што не застану іх.

Заблажыць, зблажыць – *зашкодзіць*. Табе не заблажыць схадзіць да лекара. Вып’еш паўшлянкi, і яна цябе зблажыць.

Забледыш – *бледны, зніцелы*. Забледыша й вецер убакі водзіць.

Заблльд – *аблуда, атлум*. Гарэлка заводзіць у заблуд іх.

Забражыцца – *закіснуць, пачаць брадзіць*. Ягады ўжо забражыліся, доўга ляжалі ў слоіку. Пі яблычны сок, пакуль не забражыўся.

Забратаць – *абкруціць*. Забратаў карову за рогі й павёў. (*Відаць, ад аброці*.)

Забрусець – *зрабіцца цвярдым, як брус (пра вымя); яшчэ – пра твар (з адценнем агіды)*.

У Гілёні віма забрусела. У гэнага начальніка й морда забрусела.

Забутэліцца – *запіць*. Забутэліцца так можна, што ад гарэлкі памрэш.

Забыць – *адбыць*. Паспела сваю радоўку забыць. Забягалаўцы – *хто забягае выпіць на хаду*.

Забягалаўцы п’юць з чарак дый з карэлых яшчэ.

Забяліць, засівіць, прысівіць – *трошкі забяліць булён, суп малаком*. Троху суп забяліла, а ўсё ж ня посны. Малака – толькі засівіць капусту. Хоць трошкі прысівіш булён, усё ж смачней.

Завадзісты – *пышны, багаты*. Бярэзіна завадзістая пад вакном, аж на душы спакой.

Заваліцца – *сканаць, памерці*. Не дачакаюцца, каб я завалілася.

Завінацца – *ичыра ўвіхацца*. Яна так завінулася каля печы, што бліны самі на стол скакалі.

Завітушкі – *маладыя качаны капусты*. У мяне засталіся толькі завітушкі.

Завод – *развядзенне, гадоўля*. Купіла дзвюх курачак, а ўсё завод быў. Авечкі свайго заводу, воўна ў іх густая.

Заводлівая – *купленая ці пакінутая на завод*. Гэта заводлівая карова.

Завозер’е – *мясціна за возерам*. У завозер’і чарніц гібель.

Завознік – *той, хто стаіць на млыне ў чарзе (у завозе)*. І завознікі пакалелі, і коні перастаяліся.

Завьгліцца – *абгарэць*. Плашка завьглілася, цяпер ей і веку ня будзіць.

Завядолец, завадатай – *завадатар*. А гэтаму завядольцу абы ўсіх узбунтаваць. А ты, завадатай, пасядзі за хатай!

Зав’язак, з’вязка – *завязь*. Агуркі ад першага завязку памочаныя, яны размякчэць маглi.

Загавеніць – *добра зачарэпнуць*. Сабе мёду дык загавеніў, аж лыжка трэснула, а мне – рука задрыжэла.

Загаіць – *вылечыць, адратаваць*. Кот сам сябе загаіў, знайшоў траву.

Загібець – *сканаць, дайсі, загнуцца*. Ад такой працы я зусім загібею.

Загон – *запас, затай на чорны дзень*. Пенсію палучаіць, дый загону многа тысяч ёсь.

Заграшылася – *з’явілася, завяліся грошы*. Як у яго заграшылася, адразу па гарэлку пабег.

Загруднік – *хвартух*. Які ў цябе загруднік модны, з гузікамі.

Загудзец – *заспяваць*. Тады я загудзела гэту песню.

Задабурыцца, задубарыцца – *зайпаціцца, устаць дыбам*. Задабурыўся, хоць ты кол яму на галаве чашы. Конь задубарыўся ні з тога ні з сёга.

Задаўнец – *тое, што пачалося дайно*. У яе хвароба задаўнела, і лечыць цяжка.

Задзірака – *задзіра, ярышты*. Нарваліся задзірака на неўступак.

Задрыга – *нягеглы*. Гэтага задрыгу й дзіця адолеіць.

Задушша, удушша – *астма*. Душыць яго задушша даўно. Саўсім задушыла яго ўдушша гэна.

Задылдаваты – *заносісты, пыхлівы*. Ня столькі багаты, колькі задылдаваты.

Зажыць – *справіць, набыць*. Сусед Піліп сабе веласіпед зажыў, насабіраў грошы.

Зазвярэць – *азвярэць, узлець, улюцець*. Так зазвярэў – не гавары да трох. Ён зазвярэў – на людзей не глядзіць.

Займішча – *распачаты, прамечаны кавалак жніва, касьбы*. Заняў займішча – куды там, ці справіцца толькі.

Закалец – *вязкі слой у бохане*. Хлеб з закальцам спёкся. Закалец у палец.

Заканурак – *куток, закутак*. Схавацца заканурак знойдзіш. Мышка ў заканурак, а кот за ёй.

Закіпцюрыць – *ухапіць, сцапаць*. Сабе дык лепшае закіпцюрыў.

Заклямчыць – *зачыніць*. Пабегла Хадосся на кірмаш і хату не заклямчыла.

Закокаць – *падаць голас (пра пёўня)*. Як пятах закокаіць, куры бягом.

Закотам – *закочваючы*. Цяжкое бяргенне на машыну закотам грузілі.

Закрапа́цца – *заблытацца*. Ідзі дапамажы, каза закрапалася.

Закраса – *скароміна, прыправа да травы*.

Смачны суп наварыла – з закрасаю.

Закрута́ць – *дужа, крута захацець, загарэцца*.

Бач ты, закрутала дзеўка замуж.

Закукярэчыцца – *задраць нос, закапызіцца*. Закукярэчыўся так, што сваіх не прызнаець і чужых ня знаіць.

Закурносіцца – *заганарыцца, задраць нос*. З'ездзіў малец у горад і закурносіўся.

Залі́таваць – *застацца на лета*. Скасі траву, каб не залетавала. Трэба рассадку высадзіць, а то залетаваіць.

Залі́внь – *заліўны дождж, залева*. Залівень як запражэцца, дык свет белы заліць гатоў.

Залобак – *франтон*. Забілі залобак – і на гарэ зацішна стала. У залобку ластаўка гняздзечка зляпіла.

Залужы́нне – *нізкая мясіна за лугам, лугавіна*.

Ішла нізам, залужэннем, далей ад людскога вока.

Залы́сіць – *задзерці кару на дрэве*. І які цябе чорт пад руку штурхнуў, каб ты лес залысіў.

Замкі – *мачавы пузыр*. У малога крэпкія замкі, ні разу яшчэ рыбы не налавіў (*не абмачыўся, не ўсюкаўся*).

Замужні́ца – *замужняя жанчына*. Сярод нашых дзяўчат я першая замужніцай стала.

Замураваць – *пакрыцца лёдам, шэранню (пра шыбы)*. Вокны замуравала, нічога не відаць. Вокны, як мядзведзі, замуравала за ноч.

Замухрава́ты – *ценькі, нягелы*. Доўга ў больніцы адлежаў, такі замухраваты стаў.

Замясці́ць – *замяніць*. Ты паглядзі, колькі ты замясціла мяса пітухамі.

Занездара́вць – *занядужыць, падупасці, набрацца хваробы*. Сын мой, нешта занездаравела я. Трэба бульбу пацерабіць ад растоў, можа, яна занездаравела.

Занятка – *занятая, нейкая справа*. Дровы паціху ў граду складаю, а ўсё ж нейкая занятка ёсь.

Запа́длівы – *хваравіты, часта западае (хварэе)*.

Малы западлівы, з хваробы не вылазіць.

Запа́л – *запар, адзін за адным*. Думаіш, што тры дні запал свята будзіць.

Запальчы́вы, запы́льчывы – *успыхлівы, хутка загарэцца*. Мужык у Анюты такі запальчывы, чуць што – халера яго забіраіць. Запыльчывы, алі ня помслівы, караць ня будзіць.

Запі́ўнікі – *якія запіваюць маладую*. Прыехалі запіўнікі здалёк.

Заплю́снуць – *заплюшчыць*. Яшчэ адзін хлеб – і заплюснуў вочы.

Запоі́ны – *сватанне, калі запіваюць маладую*.

Паедзі́м у запоіны, пакуль не перадумалі.

Запльткі, запутнікі – *абходныя сцэжкі, прасёлкі*. З балота сухапуць ня йдзіці, запуткамі, а йдзіце бальшаком.

Запятак – *абцас*. Насы дзяржацца, а запяткі шлём-шлём.

Зардзіцца – *пачырванець, нарываць*. Скула ўжо зардзілася, хутка прарвець.

Зародыш – *зародак, зачаток*. У мокрага сям'я німа зародыша, а ў сухім, як чарвячок.

Зарунівець – *заселянець, зарунець*. Пацяплела, дык і трава зарунявіла, усё павесялела.

Засіўрыць – *заплеснявець*. Каўбасы бераглі, дык яны й засеўрылі.

Заскупіцца – *скнарыцца*. Заскупіўся мужык ды на здыхляціну паг'аліўся.

Заспіць – *застаць*. Як на тое ліха, не заспеў начальніка.

Засунуць – *зачыніць на засой*. Я сені засунула, праз вакно вылізла й дзверы зашчапіла.

Засыха – *суш, спёка без дажджу*. Па дзве бульбіны пад калівам – засуха.

Затаміцца – *замарыцца, прыстаць*. Пакуль сюды прышла, затамілася.

Затаргаваць – *купіць, утаргаваць*. Казу затаргавала, козня.

Затаўка – *сала ці здор, якім запраўляюць (затаўкаюць) страву, закраса*. Гэта добра, што затаўка маіцца. Ня голы ж булён, а затаўканы.

Затаўчына – *тайкач*. Не па катлу затаўчына. (*Кажуць, калі мужык з добрым струмантам, а жонка нягеглая, слабая*.)

Заткала – *заторчына, якой затыкалі комін; яшчэ – нехайны чалавек*. Ягоную шапку ўжо можна пусціць на заткала. Ходзіць як заткала, мурзаты, чорны.

Затохнуцца – *задыхнуцца*. Рыба ў возіры затохлася. Прывёз прадаваць тохлую рыбу, рыбак без кручка ў галаве.

Затравець – *парасці травой*. Гарод астаўся няпаханы, затравеў увесь.

Затула – *вялікі фартух, каб затуліцца (звычайна ў рыбакоў скураныя)*. Яшчэ ў яго рыбацкая затула новая.

Затхля – *задуха, безвятроўе, бязветрыца*. Такая жара, такая затхля стаіць, дыхаць німа чым.

Заўдавець – *стацца ўдаўцом*. І Піліп заўдавеў рана.

Заўстрэць – *завязнуць, засесці*. У рэчцы танкі заўстрэлі – танкісты сталі матам лаіцца.

Захвэндаць – *забрудніць, занасіць да чарнаты*.

Што ні надзеніць, усё захвэндаіць, такая ўжо хвэнда.

Захінуцца – *заіпіліцца; яшчэ – схавацца ў ціхае месца*. Захініся, а то вецер такі, аментам прахопіць.

Выпіла, закусіла,
Сама сябе пахваліла.
Захінулася ў куток,
Па тры чарачкі ў раток.

Захмурэць – *захмарыцца*. Нешта рана захмурэла. Заходнік – *сетка лавіць рыбу, тап-туха*. Адзін заходзіць, а другі заходнік дзяржыць, рыбі й німа куды дзявацца.

Захцяначкі – *прышчыкі на твары ў падлеткаў*.

Ускочылі захцяначкі – думай пра наначкі.

Зацеpla – *да халадоў*. Добра, што яблыкі зацеpla знялі.

Заціснуць – *забасці, прыціснуць*. Тут аднаго чалавека на Ліпаўцы бык забоў, ён яго глядзеў, а ён яго заціснуў.

Зацягнуцца – *мець доўг*. У мяне былі зацягнуўшыся грошы, дык я ўжо адразу аддала.

Зачась – *сверб*. Па ўсім цэлі такая зачась, хоць ты са скуры выскачы.

Зашаціцца – *схавацца*. Зашаціўся адзін агурок у бураках, такі ладны. (*Затаіцца пад шатамі*.)

Зашытае – *гарачае варыва, якое заплыло, накрылася тлушчам*. Поліўка, яна зашытая, дык ты дуй.

Зба́гдарыць – *збыць, прагуляць, прадаць за бесцань, згубіць, збаёдаць*. Ён усё, што бацька нажыў, сора збагдарыў.

Збегчы – *угнацца, бегчы разам, дагнаць*. Дужа мама збяжыць за намі.

Збі́віны – *стаптаная, зблочаная збазжына*. Ня жыта, а збі́віны адны засталіся.

Збра́гнуць – *забрадзіць, укіснуць*. Незакупаранае варэнне аментам збрагніць.

Збузаваць – *здратаваць*. Кошка навяла чатыры кацянёнкі – усё сена збузавалі; яны толькі на свет пусціліся, сляпыя й мокрыя яшчэ.

Збыццё – *збыт*. Німа збыцця такому тавару, са збытам адно гора.

Збычы́цца – *насу́піцца*. Чаго ты збычыўся, ты ж дачку замуж аддаеш.

Звады́яш – *ашуканец, той, хто зводзіць з правільнай дарогі*. Звады́яш і чорта звядзець, і сябе абвядзець.

Зважыць – *уступіць, прамаўчаць*. Пачнець дудзіць на маму, а яна прамаўчыць, зважыць, і ўсё добра.

Званне – *мянушка*. З некага знялі званне, а к яму прылажылі, і стаў Мэгуш.

Звекаваць – *доўга жыць на адным месцы*. Я ўжо звекавала тут і то ня ўсё помню.

Звј́сціся – *занудзіцца; яшчэ – заняду́жыць*. Усё ж я багатая, а то саўсім без курэй звялася.

Столькі хварэіць, звёўся на сцень.

Звягло, звягун – *той, хто звягае*. Сціхні, звягло, бо галава ад цябе трашчыць.

Звягу́нец – *галасісты званок, звычайна пад дугою*. Гоняць коні ганцы й звіянь звягунцы, едзіць вяселля.

Звяры́стая – *звераватая*. Яна стала звяры́стая баба, з ёй ня зладзіш.

Звяры́ца – *злая асоба*. Ня матка, а звяры́ца нейкая, на роднага рабёнка кідаецца.

Звяры́цца – *люцець, злець, быць раз’юшаным*.

Што ты звяры́ся, глядзі не ўсяр. ся.

Звя́цца – *зніцець, усохнуць*. Сёлета бульба так звё́лася – адны арэшкі.

Згайда́мачыць – *змарнаваць, згубіць, зглоціць*.

Столькі грошай згайда́мачыў, а толку ніякага.

Згалавець – *здурнець, з’ехаць з глузду*. Што ты – згалавела, такое робіць? Саўсім згалавеў, вярзець здубавецца.

Зганяць – *сканчацца*. А гэта было – ужо зіму зганяла.

Зга́раны – *звараны абы з чаго*. Згарана з нечага – людзі ня свінні, усё з’ядуць.

Згі́рдзіцца – *сканаць, акалець, счэзнуць*. Скрыпеўскрыпеў і згі́рдзіўся.

Згла́бсціць – *прыбраць да рук*. І ня жыў, каб ня зглабсціць хоць што-небудзь.

Зглоціць – *падзець некуды, закінуць, збаёдаць*. І калі толькі паспеў зглоціць набытак? Куды ўжо зглоціла мяшалку? (*Яўна – ад глытаць*).

Згубля – *страта*. Па гэтай згублі жыць будзіш. Згыркаць – *згубіць, недзе падзець, зглуміць*.

Столькі дабра згыркаў і каб «дзякуй» сказаў. Згыркаў ужо недзе сцізорык.

Здабы́члівы – *хто ўмее здабыць, прыдбаць*. Яна здабы́члівая курыца й у шумі (*смеці*) нешта сабе ў дзюбку знойдзіць.

Зда́нькі – *прывіды*. Як сцямнелася, пачалі зда́нькі здавацца, у хаці даўно ніхто ня жыў.

Здзеі́ць – *здзейсніць, зрабіць*. Благое здзеі́ць лёгка, ды выправіць цяжка.

Здэ́ржыць – *стрымацца*. На табе, учора дождж здэ́ржаў, а сягоння як пачаў з паўдня, веялкай шумела-шумела ўсё.

Здо́быч – *пажытак*. І пашоў шэры воўк на здо́быч.

Здубавецца – *усё сабранае абыяк, абышто сказанае*. Ён здубавецца вярзець, а мы слу-хаць павінны.

Здыхацца – *адды́хацца*. Не магу здыхацца, юшкі столькі з’ела за ўсе дні.
Здыхля, здыхлік, здыхляціна – *нягеглы, змарнелы*.
Ня конь, а здыхля, такога хоць самога вязі.
З’ежнае – *ядомае, што можна есці*. Там з’ежнага нічога німа.
Зжыцца – *збяднець*. Зжыўся – сабаку німа чым выгнаць.
Зжыць – *перажыць*. Быў чалавек з Атрошкава, чатыры жонкі зжыў.
Ззаўха – *зза ву́ха, з размаху, най́змаш*. Як гримнуў ззаўха, дык ён брык вобземлю.
Злажыць – *зваліць ві́ну на і́ншага*. Усё на гэту бабу злажыла, а сама сухая вышла, сама асталася чыста.
Зласаваць – *разду́рыць прысмакамі*. Ужо так яго зласавалі, нічога ня есь.
Зласець, разласець – *прывыкнуць да прысмакаў*. Зласеў на куплёным, што свайго й есці ня хочаць. І кот зласеў, ужо абы-чаго ня есь.
Зласкаваць – *спеси́ць, разду́рыць*. Малога зласкавалі, а цяпер самі ня рады.
Злеціць, злеціцца – *трошкі падагрэць, крыху сагрэ́цца, адстаяцца*. Злець ваду, хай хоць летняя будзіць. Абы троху вада злецілася.
Змазгаваць – *прыду́маць, прыдбаць*. Можа, паўлітру змазгуім?
Змікіціць – *прыду́маць, арганізаваць, вы́мергаваць*. На трох паўлітэрку змікіцілі – і на душы цяплей стала.
Змір – *згода*. Ніколі ў іх зміру ў хаці й не было.
Змуста – *той, хто прымушае, змушае да пэўнай працы*. Стары – змуста, ды без яго ў двары пуста.
Змяісты – *хітры, затоены*. Яна такая змяістая, жах.
Змякчыцца – *адысці, падабрэць, палагаднець*. Праўда, ён тут змякчыўся.
Знакомасць – *знаёмства, сяброўства*. Ён па знакомасці ўсіх дзяцей прыстроіў.
Зналопу – *зняна́цку, з налёту*. Чорт усё зналопу робіць, каб чалавек апомніцца не паспеў.
Знатка, знак – *прыкметна, відно, паме́ціна*. Па двары знатка, якая гаспадыня. Індыкі дзе стануць ў гародзі, там і знак.
Знахопу – *з наско́ку, нечакана*. Хочаць усё ўхапіць знахопу, нецярплівы.
Зніцець – *змарнець, звяць, пабялець*. У бульбы каліўе зніцела ад такой пякоты. (*Бадай, ад нікнуць ці ад ніткі.*)
Знові, знава – *адразу, спачатку*. Каб я знові зробіў, лепі было б. Яна знава такая няспраўная, мясакрутка гэтая.
Знячывелі – *з перапуду, з нечаканкі*. Знячывелі аж заікацца стаў.
Зорніць – *ганарыцца, задзіраць нос*. Ён галаву зорніў адвеку.
Зрабѣніцца – *здзяцініцца*. Зрабѣўся Пятрок, у жмуркі з малым гуляіць.
Зразвагі – *не спяшаючыся*. Ідзець сабе паволі, зразвагі.
Зробіцца – *дамовіцца, уладзіць, пагадзіцца, сысціся*. Ты не чапайся, я сама неяк зроблюся. Ён успомніў даўняе, ён сваё – яна сваё, так яны й зробліся.
Зродасць – *радня, сваякі*. У яе ж нейкая зродасць ёсь.
Зрудзіць – *зжайціць, падпаліць*. Ужо гладзіла нешта праз маю анучку ды зрудзіла.
Зручны – *ўмелы, рукаты*. Такі ўжо зручны зяць папаўся, за што ні возміцца, зробіць.
Зубашчэр – *весялун, баламут, прасмішнік*. У забашчэра са смеху вячэра.
Зльбрыць – *навучаць, нацкоўваць*. Яна яму зубрыць, кажаць гэтак і гэтак.
Зухнуць – *павесці сябе як зух, шыкануць*. Яго хлебам не кармі, а дай зухнуць.
Зцёмным – *па начы, абначэла*. Зцёмным прыехалі, дарога была далёкая.
Зыгарадзь – *загароджа*. Зыгарадзь коні паламалі, німа парадку скрозь.
Зык, зыкаваць, зазыкаваць – *гіз, калі на кароў нападаюць авадні ці сляпні*. Як паўдзён, дык зык кароў па полю ганяіць. Сонца сагрэіць, дык і каровы зазыкаюць.
Зылда – *няўваротлівы, несхямяны*. Кавалеры ў яе усе нейкія – то зылда, то дылда.

Зыск – *вышук*. Ноччу каня звялі, дык міліцыя зыск ушчала.

Зялёнкі, зеленчакі, зеляннё – *няспелая садавіна*. Чарэшні каля плоту – адны зялёнкі. Зеляння, гэтых ападышаў, калі хто прынясець.

Зяло – *зерне, каменчыкі ці пясок у ежу курам; вотрына*. Малады трыпутнік, пакуль зяло ня даў, можна варыць разам з крапівой маладой.

Зяпа, зяпло – *рот (грэбліва)*. Заткні сваю зяпу, а то варон наляціць.

Зяпáць – *крычаць, груба казаць*. Ды не зяпай ты, расчыніў зяпу, як хлеў, зяпло чортава.

Зятняя – *зяцева*. Браў ён зятняй жонкі дачку.

Ігрушшо – *купка ігрушынаў*. Ігрушшо стаіць даўнае, панскае.

Ізгарода – *плот, загароджа, зыгарадзь*. Гарод каля самай яго ізгароды.

Ікранка – *рыба пад час нерасту*. Цяпер у возіры адна ікранка, нораст жа.

Іл – *крухмал*. Колькі там бульбін сабрала, а ілу поўная міса.

Імасць, мосць – *вашасць, шаноўнасць*. «Ваша імасць, просім за стол», – кажуць шаноўнаму госьцю.

Іменне, менне – *імя, мяно*. Алена Канстанцінаўна – гэта ж менне якое!

Нядоля-нядоля, няшчасце маё,
Ня любіць свякроўка йменніка майго.

Імшонік – *ішонны хлеў*. У імшоніку Лысоні, як у мядзвежжу вушку.

Імянны – *сярэдні палец, альбо даўгі*. На імянны палец пярсцёнак усадзіў і хварсіць.

Іскаверціцца – *адхварэць, сканаць*. Як ні верціцца, усё адно іскаверціцца.

Іскацца – *шукаць вошы ў галаве*. Ты б хоць паіскаўся, а то не галава, а вашэўня.

Ісподкі – *вязаныя рукавіцы*. Іх некалі надзявалі на голую руку, а наверх рукавіцы з кажусшыны (толькі з кажусшыны называліся рукавіцамі). І ў ісподках рукі пакалелі.

Ісподнікі – *падитанікі*. Матузы ад ісподнікаў па зямлі цягнуцца, кавалер стаптаны.

Ісподняе – *ніжня бялізна*. Ісподняе данашаваіцца, на новае напрашаваіцца.

Істопка – *гаспадарчая будыніна, зімой пальца (топяць), летам халодная*. У яго істопка ёсь, дык і бульба й капуста ня мёрзніць.

Істрыць – *рабіць вострым*. Я ім косы йстру, як затупяцца, каб войстрымі былі.

Кавалерыцца – *калі хлапчання пачынае заляцацца*. Рана яшчэ табе кавалерыцца, малако на губах не абсохла.

Кавалёк, казялок – *конік*. Ад кавалькоў уся пожня зялёная.

Кавёлы – *ногі (пагардліва); яшчэ – мыліцы*. Прымі свае кавёлы, рассеўся. На кавёлах, як верабей, скачаць.

Кавялюга, кавяля; кавялюгаць – *крывы, кульгавы, недалужны; кульгаць*. Во, ужо кавялюгае сюды кавялюга гэны.

Кажалуп – *хто скуру здзірае з жывёлін на бойнях*. А на гарэ кажалуп живець, Касцюком завуць.

Кажанець – *слаба расці, паршывець (пра малога)*. У Плікаціхі малец гладка скажанеў, кажан кажанком.

Казлякі – *вочкі ў бульбе*. Чышчу бульбу з казлякамі – на лепшае часу німа.

Казляччы – *казліны*. Былі два кумпячкі казляччы, і ўсіх прыпасаў.

Казярэка – *упірлівы, кажа ўпонак*. Як упрэцца казярэка – не згаворышся, ня ўпросіш. Навошта мне казярэка ў хаці?

Каламесніца – *сумятня*. Цэлы дзень сумесніцакаламесніца з хаты не пускаіць.

Калапніна – *клопат, намаганне, завіханне*.

Калапніны многа каля яго, а толку мала.
Калахвосціць – *трэсці, калашмаціць*. Будзіцьбудзіць яго, калахвосціць, а ён сабе спіць.
Калдунаватая – *зямцаваная, збітая*. На сабаку поўсць калдунаватая.
Калека, калечка – *мянтуз*. Иван злавіў два язі й калечку.
Калілікі – *дрыжыкі, зябікі*. Ужо калелікі бяруць на такім марозі.
Калёскі – *каляска, вазоўнічак*. Двое калёсак вады прывязла.
Каліва, каліўе – *куст, націнне бульбы*. Бульбу прапалола, аграблямі выграбла, усё ж калівіна якая будзіць. Сухое каліўе – паспела спешка (*гатунак бульбы*).
Калмак – *кузлак*. Хоць калмак сена дай карові. Калоддзе – *калоды*. Дровы – адно калоддзя, тапор і той прыстаў.
Калом – *невядома куды, праз зямлю*. Як калом праваліўся серп, ніяк не знайду.
Калюччо, калюк – *калючае кустоўе*. Такое калюччо – не прадрацца. Калюк пры калюку, дзе ні ступіш – наколішся.
Калядоўка – *Каляды*. Яшчэ ў Калядоўку дровы прывезіныя ляжаць.
Каме́нка – *мураванка, цагляная будыніна*. Ён у каменцы робіць.
Камлюк – *моцны, пасадзісты, прысадзісты, таўставаты, карэсакаваты (як камель)*.
А Стахван ладны камлюк. Ня дужа разбяжыцца камлюкаваты, яму пакруціцца цяжка.
Канада́ – *назола*. Сядзіць на душы, як канада тая.
Канаць – *прасіць, дамагацца*. Канаіць купіць яму абнову.
Канашэсць – *жэ́рдачка, на якой сядзяць куры*.
Нанач пасаджу курэй на канашэсць.
Канта́р – *кантаваны бязмен*. Кантаром зручней важыць.
Ка́нчур – *акурак; яшчэ – канец баразны*. Панабраў канчуроў каля крамы дый абкуруўся.
Так араў, што канчураў болі, чым барознаў.
Канькаць – *прасіць, ныць*. Канькала канькаіць, а некала некаіць. Ка́ня (*птушка*) просіць піць – канькае.
Канюгайла – *здоровы конь ці чалавек, здаравіла*.
Такі канюгайла, што на ім толькі валуны вазіць.
Каняўё – *коні (зборнае)*. Каняўё бяжыць, аж зямля дрыжыць.
Ка́па – *накідка, акрывала на ложках, набіраная кшталту сурвэты*. Закінь ложак новай капай.
Капа́ – *шэсцьдзесят (снапоў, яек)*. Цэлую капу яек сабрала да святаў.
Капанікі – *сані, капылы ў якіх з выкапанага караня*. У капаніках на капылы йдзець дуб.
Капі́здуленька – *трошчкі, як паспытаць*.
Капі́здуленьку выпіў, а ты крычыш, што напіўся.
Капы́зіцца – *задавацца, п’яныцца*. Прышлі дзеўкі на базар, сталі капызіцца.
Капэ́рус – *канец, капцы*. Капэрус, нічога не ўдаецца зробіць.
Каравай – *горб*. І каравай ззаду на плячах.
Караві́на – *зарэзаная карова*. «Дзяку, дзяку, каб ты мені вякаў, палавіна каравіны й скура табе», – шаптаў селянін, які ўкраў карову, на судзе дзяку, які выступаў сведкай.
Каравятні́ца – *тойстая; яшчэ – няўклюдка*. А гэна каравятніца ў дзверы не ўлезіць, так раз’елася. Узялася гэная каравятніца ткаць, лепш бы не чапала.
Карапу́нька – *караценькі, маленечкі*. Малец недалужны быў, такі карапунька.
Каратэ́лька – *гатунак морквы*. Ляху каратэлькі пасадзіла, яе добра ў капусту крышыць.
Караўка – *каравая, брудная, каляная ад гразі ану́чка*. Здымі гэтую караўку – пасцялі чысты настольнік.
Карбо́льнец – *карбу́нкул, скула*. Каб на цябе карбунец сеў!
Кармі́на – *корм*. Карміны гэтай можна было нанасіць на ўсю зіму.
Карнаву́хі – *з кароткімі вушамі*. У карнавухага сабакі дарогу пытацца.

Карна́ты – *без хваста*. Сабака ты карнаты. Карові́на – *ялавічына*. Тут давалі нейкую каровіну, а там адны рэбры.

Каруза – *прыставала, надаеднік*. Як прычэпіцца да каго каруза, не адстаніць. Такая каруза як смала прыстаніць – не адчапіцца.

Кархаві́нне – *жабі́на нараставанне, жабуры́нне*. Поўная сажалка кархавіння.

Карчане́ць – *зябну́ць, слаба гну́цца (пра рукі)*. У проламы лайно палашчу, рукі карчанеюць, нічога не ўзяць імі.

Карыка́туры́цца – *вычвара́цца*. Што ты карыкатурышся, ты й так не красунчык.

Карына́ – *кавалак кары*. З моцнай карыны можна й падэшвы зробіць.

Карэ́лая – *брудная*. Карэлюю сарочку надзеў і хварсіць. Ідзі чыста, не йдзі карэла, ненавіджу мужыкоў, якія карэлыя ходзяць.

Карэлі́кі – *брудная вопратка*. Абрыдла мне ягоныя карэлікі мыць, вечна п'яны, у лужынах качаецца, як парсюк.

Карэ́ннік – *кошы́к з каранёў*. У карэ́нніку добра бульбу насіць – трывалы.

Касаві́льна – *касё*. Так улёг касіць, аж касавільна трашчыць.

Касма́ўка – *невялі́чкі ахапачак*. Касмаўку сена пад паху – і дахаты.

Касльры́цца – *хмуры́цца, хмары́цца*. Дождж, можа, і будзіць, з раніцы касурылася.

Касце́р – *града дроў*. Складзі дровы ў касце́р, хай ня мокнуць.

Ката́нка – *скручаная скаромі́на*. Дала яму катанку здору на закрасу.

Катляне́ць – *спаць з перапою (налі́ўшыся, як каце́л)*. Прыпаўзець дамоў і ўсю ноч катлянеіць.

Катовы мьдкі – *зёлка кашачыя ланкі*. Калі ў сцяну ўторкнуць катовы мудкі, яны ўсю зіму стаяць. Усе травы зніцелі, выпетралі, адны катовы мудкі рудзеюць пухна́та.

Каці́хі – *катахі, каце́лкі*. Па вуліцы конскія каціхі валяюцца, не прайсці.

Кашлю́н – *хто ду́жа кашляе*. Малы кашлюн усю ноч спаць не даваў.

Квасі́ны – *ападо́нне ад квасу*. Як быў квас, тады не было вас, а як засталіся квасіны, і вас чэ́рці пананасілі.

Квача́к – *маленькі пэндзі́к*. Квачакам добра сценку бяліць.

Кволі́цца – *шкадаваць сябе, песці́цца*. Німа чаго кволіцца, трэба робиць.

Квяка́т – *прыглушаны гук ад удараў*. Б'юцца – аж квякат ідзець.

Квякну́ць – *ударыць вобзём*. Як квякнуў задзіраку, з таго й дух вон.

Кезі́к – *мурлыканне, курня*. Кот зацягнуў свой кезік.

Кешка́цца – *валаводзі́цца, тапта́цца*. Кешкаецца-каламешкаецца, ніяк з хаты ня выбірацца.

Ківо́к – *п'яны*. Ківок ківаіцца на вуліцы цэлы дзень.

Кілу́н – *кнор*. Сві́ння на кілуноў паднялася. Кілу́ніна – *сала з нявыкладзенага (нявылегчанага) парсюка*. Як закусіш кілу́нінай, аж салаўі на душы пяюць. Кілу́нінай закусіць – і прышак як квасок здасца.

Кі́рмашові́кі – *пярэ́днія зубы*. Кі́рмашовыя зубы – пярэ́жнія, а далі – кутні́кі. У мяне яшчэ кі́рмашові́кі свае, не казё́нныя. (*Тыя, відаць, якія можна паказаць на кі́рмашы, на людзях, пасміхаючыся.*) Кі́рпачка – *кі́рпатая*. Такая кі́рпачка ладнёнькая, такая ўслужлівая, матка не нарадаваіцца з яе.

(*Ад кі́рпатага й прозві́шча Кі́рпіч, Кі́рпічо́нак.*)

Кі́сляць, кі́сляцце́ – *кі́сляці́на*. Не ўзвар, а кі́сляць адна.

Кі́сялёўка – *абгабля́ваная карчаве́шка, якая звычайна стаіць у парозе*. Дажыліся, у хаці каб кі́сялёўка, гола. Нос як кі́сялёўка, а яшчэ задзіраіць яго.

Кі́т; кі́таваць – *замазка для шы́б; замазва́ць*.

Пайду ў краму купіць кі́т, каб шы́бы закі́таваць.

Кіў – *порух пальцам з грозьбай*. Добры чалавек пабаіцца ківа, а благі не пабаіцца й кія, калі не паможаць кіў, не паможаць і кій.

Кічаўка – *купіна на балоце; яшчэ – нос*. Чорт ногі паламаіць на гэтых кічаўках. Нос як кічаўка.

Кішкаць – *праганяць, турыць, пэндзіць*. Адусюль яго кішкалі-кішкалі, нідзе не прыстаў.

Кладзі – *кладкі, лагі (бёрны, на якія кладуць падлогу)*. Пярэйдзім рэчку ціраз кладзі. Кладзі трывалыя, падлога як звон.

Клецішча – *месца, дзе стаяла клець*. Усё клецішча дзядоўнікам парасло.

Клёк – *розум, цямкасць, моц*. У яго ёсь клёк у галаве. Пыхі многа, а клёку мала. Так ён схварэўся, што ніяк ня можаць клёку ўзяць.

Клымаць, клыбаць – *ледзь ісці*. Клымаіцьклымаіць і на чарку паспеіць, клыма гэты. Клыбае памаленьку старая.

Клычыць – *дапякаць, журыць*.

У цёмным лесе сава кугічыць,
А ў чыстым полі муж жонку клычыць:
Ты, жонка мая, людзям падмана...

Клышні – *ногі*. Як малая захварэла, дык матка клышні свае падняла, да ўрача пабегла.

Клюкатаць – *кіпець*. Вар аж клюкочаць.

Клѣваць – *ледзьве жыць, ліпець, знямоглець*. Дзед ужо чуць кляваіць, на паповы сані збіраецца.

Кляты – *праклёны, кляцьбёны*. Ужо кляла яго мёртвымі клятамі. (*Праклінала на смерць*.)

Кляўшыць – *біць, лупцаваць*. Адвёў у цёмны кут і кляўшыць малога, а той маўчыць.

Кнігі – *лёгка і жыць*. Па такой пыльнай пашы пасуць, што ў Гілені ўсе кнігі пяском забіла.

Кнораз – *кнур*. Яшчэ малы, а ўжо як кнораз бегаіць.

Колам – *аблогай, нечапана*. Увесь гарод колам ляжыць, німа каму робіць.

Комшыць – *камячыць*. Скомшыў газеціну й у «шпакоўню» пабег.

Конік – *доўгая лава пад кут, ад стала да парoga*. Пра памерлага кажуць: на коніку ляжыць.

Корнік – *хто вядзе плыты, сплаў*. Ганкі (*плыты*) ў Рыгу ганяў, корнікам быў.

Корх – *мера на шырыню далані*. Давай змерым кій кархамі. Уручча ў Мікіты два кархі й два пальцы.

Кохлік – *коклюш*. Кохлік яго забіў, алі-ткі выжыў, галадуха яму яшчэ болі на вушы пала.

Крадзјцтва – *крадзёж, пакража, рабаванне*. У крадзецтва кінулася твая дачка.

Крайнјй – *неабходней, пільней*. Давай, каму крайней трэба.

Крапаць – *начыняць кілбасы, пхаць пальцам у кішку праз пярсцёнак, спецыяльную як бы лейку, альбо праз мясакрутку*. Троху кілбас накрапала, малы быў падсвінак. Кола крапанай кілбасы суседцы аднясла.

Крапосць – *моц*. Дзеры й ломам білі, алі яны не паддаліся, – ты падумай, гэткая крапосць.

Красняк – *здаровы, ружовашчокі*. Яшчэ такі красняк, а ўсё кволіцца.

Красуля – *прыгажуня*. Прыехала гэная красуля й усіх хлопцаў звяла.

Кратавінне – *нарытыя кратамі купкі зямлі*. Увесь гарод у кратавінні, як завёўся крот.

Кратацца – *рухацца*. Як бы цяжка ні было, трэба кратацца, каб жыць.

Крок – *шырынка*. Зашпілі крок, а то пітуха свайго згубіш, вылеціць.

Кроклы – *кроквы; яшчэ – тыповы, прыродны, характэрны*. Глядзіш, к зіме ў сваю хату ўвойдзім, ужо й кроклы паклалі. Кроклы ўжо парашацілі, засталася драпіцамі пакрыць – і страха гатова. Сімкін – кроклы жывы, з усіх вылучаіцца.

Круглёвіна – *кружляк, круглы кавалак*. Дзве круглёвіны здору таплёнага дала яму.
Кругловіна – *яма, калдобіна*. Дажды прашлі, і ўсю дарогу кругловіны пабілі.
Кружнік – *скручанае ў круг*. Цэлы кружнік дроту валяецца.
Круканосы – *гарбаносы; нос, як у крука*. У Праксэды сын круканосы, а мужык з кірпатым носам.

Крупяная – *з круп*. Кашы крупяной наварыла, укрупіла ў фуфайку, каб ня стыла.
Крутадушнік – *няшчыры, двурушны, крывадушны*.
Німа яму веры, крутадушніку, вечна душой круціць.
Крутарог – *з крутымі (гнутымі) рагамі (казёл); яшчэ – мужчынскі струмант*. Ёсь у мяне крутарог, што шавеліць паміж ног.

Крутуха – *порсткая жанчына; яшчэ – полькакрутуха*. Яніна такая крутуха, на месцы ня ўседзіць ні хвіліны. Так уляглі ў польку-крутуху, – духі вон!

Круцікі – *розная жаміяра ў вадзе*. Даланёй балацінку працісніш, здзюмухнеш круцікаў і п'еш.

Круціцца – *пускацца ў блыт*. Мужык з'ехаў, дык яна круціцца як сучка.

Кручок – *маленькі начальнік, службіст*. Сын ейны нейкім кручком уторкнуўся ў Вушачы.

Крушаны – *рассыпсты, скаромны*. Пірог гэткі крушаны – не адламіць, увесь рассыпаіцца.

Крышыць – *веяць зерне на сіце*. Цэлы дзень зерне крушылі й у бачэнкі ссыпалі.

Крывінда – *пра кульгавага (грэбліва)*. Крывінда гэна хоць куды дападзец.

Крыж, крыжавіна – *паясніца*. Боль уваліць у крыж, ні сагнуцца, ні разагнуцца. Крыжавіна як агнём гарыць.

Крыжніца – *крыга, ільдзіна*. Ай, як крыжніцы пашлі, аж усе палі паламалі.

Крышан – *скрылёк*. Хаця крышан яблыка з'еш. Креў – *вывернутае дрэва, пень дагары карэннем*.

Дзярэцца як жаба на креў.

Кубатурка, кубатурніца, кубатка – *курёца з інкубатора*. Курка-кубатурка, ей пітух усе косці памяжджуліў.

Кубачкі – *грыбы*. З дожджу пусціліся, і тут жа занос сураежкаў, кубачкаў.

Кльбіч – *невялікі кубельчык*. Ссып пшанічку ў кубіч, яе мала асталося.

Кугугльтанька – *ласкавае найменне зайца*. А мой ты заінька, а мой ты кугугутанька. (Малога мяне так кволіла мама.)

Кудлычыць – *касмаціць, кудлаціць*. Вечер кудлычыць пітухоў хвост.

Клька – *драўляная даўбежка, пабаешка, якой разбіваюць глыжы ці лёд*. Зімой, калі пад ільдом стаіць шчупак, б'юць кукай, глушаць, прабіваюць лёд, а пасля воссямі дастаюць рыбіну. Шчупак спіну к сонцу, яго кукай бух, тапаром прасякуць і скарэй на лёд. Некалі свякроў смялася з маёй маладой мамы, калі яна сказала: «Іван рыбы накукаваў».

Кукълка – *зязюля; яшчэ – мала, на звод*. Месяц прайдзіць і кукулку не пачуіць. Грошы на кукулку толькі.

Кулаччо, кулачча – *кулак (зборнае)*. А ў ейных братоў кулаччо па пуду.

Кул'ё – *кулі саломы*. Кулеўем страху накрылі. Кулічкі – *драўляныя гвазды, каб вешаць сёдлы*.

Каб былі для конікаў стайнічкі,

Для ўздзечак палічкі,
Для сёдлаў кулічкі.

Кулогаць – *праць, мыць збольшага*. Ты лайно троху пакулогай, і ладна.

Кулоскацца – *пялёхацца*. Кулоскаіцца малы ў начоўках, як у той сажалцы.

Кльпа – *торф*. Як купа ўзгарыцца, рады не дасі да восеньскіх дажджоў.

Купала – *агонь, пажар*. Яны яму купалу зробілі – хата згарэла.

Купіла – *грошы*. Купіць бы купіла, ды мала купіла маю.

Кльпіна – *яміна, з якой выбралі купу (торф)*. Усё балота ў купінах, і цвярозы ня пройдзіць, праваліцца.

Купчасціцца – *разрастацца кронай*. Крушыннік купчасціцца, аж цень зялёны.

Куравод – *пра пейня й пра маладога хлопца, ласага на дзяўчат, пра завадзілу*. І куравод гэты ўжо дзевак прывёў.

Курак – *вушкі ў лапцях, куды ўдзявалі аборы (вяровачкі), каб забарсаць лапці*. Ідзеш балацявінай, курак за курак чапляецца. Лапці лыковыя, і курак тарчаць.

Кураў – *гермафрадыт*. Андрэй так і астарэў, ня жэнячыся, відаць, ён курая.

Курган – *дзялянка, участак*. Быў курган лесу, дык яго зрэзалі.

Курдупэпачка – *маленькая асоба, як кнопачка*.

Курдупэпачка такая, а яшчэ звысоку глядзіць.

Курасадзь – *курасадня, месца, дзе куры садзяцца нанач*. Куры ўжо на курасадзі, а дурны пітух іх па двары шукаіць-гукаіць.

Курта – *бяххвостая сучка, караткахвостая; яшчэ – верціхвостка*. Была ў суседа сучачка – курта, алі такая ласкавая. З гурту выбіраюць курту.

Куртач – *конь без хваста*. У Піліпа быў конь куртач, алі такі порсткі.

Куса́нік – *надкусаны, недакусаны хлеб, пірог*. Мне чужых кусанікаў ня трэба.

Кусман – *вялікаваты кавалак*. Гарэлкі кварту ды сала кусман – і я сабе пан.

Кутнік – *крайні зуб; яшчэ – кватарант*. Толькі кутнікі яшчэ засталіся, а так у році вецер гуляіць. Яна кутнікаў набрала, на гэтым і жывець.

Кышнуць – *прагнаць, папэндзіць*. Як кышну – дык разлятуцца, хто куды паспеіць. Як кышну, дык духу-паху твайго ня будзіць тут!

Лабазда – *лукта, несусвецце*. Такую лабазду нясець, аж вушы вянуць.

Лабак – *здаравіла, цвердалобы, нахабны*. Прыхадзілі лабакі п'яныя й дзяўчына кудлана-ватая.

Лабуза, лабазаватае – *дуддзё, быльнік*. Каза дужа ня будзіць лабузу есці, ей ласейшага дай. Сена лабазаватае, карова ня дужа есь.

Лабяк – *голая мясіна*. На лабяку німа дзе стаіцца й ваўку.

Лавэр – *развал, бязладдзе, беспарадкаўчына*. У хаці такі лавэр, што босы чорт ногі паламаіць.

Ладзішча – *відовішча*. А на Купалле такое ладзішча зробілі – уся моладзь сыйшлася.

Лайба – *няспрытная, нехлямяжая*. Сядзіць, лайба, ад гарэлкі, як бервяно, набракла.

Лайно – *адзенне*. Трэба мець лепшае лайно ў людзі.

Лактаць – *хлябтаць*. Кот дарваўся да малака, так і локчаць.

Ламаніна – *ламата, ломка*. Галава баліць, і ламаніна ўва ўсім целе.

Ламлівая – *няройная, у грудзе*. Дарога дужа ламлівая, мароз прыціснуў раптоўна.

Ламок – *скрылёк, лустачка*. Хлеба ламок ды масла камок – нам і надойдзіць.

Ламы, лам'ё – *паламаныя дрэўцы, хлуд, сучка, дуддзё*. Воўк хамыль-хамыль у ламы, толькі трэскаць пашоў. Каза, яна выбіраіць лам'ё якое з сена.

Лапандзей – *балбату́н, пустамо́л*. Як лапандзею язык не забаліць.

Лапун – *блін, спечаны нахапку*. Нейкі лапун спяку, ды ладна.

Ласае – *смачнае, прысмакі*. Што было ласае, са стала прыбралі.

Ласікі, лахарцікі – *ласункі, прысмачка*. Малы гоніцца за ласікамі, яму толькі лахарцікі ў галаве.

Ласкуха – *ласкавая, якая любіць лапчыцца*. Такая ласкуха, хоць прыкладай да вуха.
Ласоха – *ласая да прысмакаў*. Яна ў цябе ласоха, зласела гладка.
Лата́цца – *мець выгоды*. Добра яна лата́цца каля свайго начальніка.
Лато́ка, латаві́нка – *нізіна, нізовіна*. У латоцы дасюль вада стаіць.
Ла́хаўка – *балбатуха, пляткарка*. Бегаіць як лахаўка ды лахаіць языком скрозь.
Лахаць – *плявузгаць, брахаць, казаць несусвецце; яшчэ – бегаць, насіцца*. Язык не на пры-
вязі, дык і лахаіць ім абы-што. Пакуль усю вуліцу не аблахаіць, не супакоіцца.
Лахмонне – *рыззё, лахманы*. Дымам смярдзіць ейная лахмоння.
Лаці́на – *жардзінка*. Лацінай ды па хрыбціне. Лацно – *лацьвей*. Лацно табе, у цябе ж такі
мужык, ён з-пад сучкі яйцы ўкрадзіць.
Лашчаві́нка – *ямінка, упадзінка*. А ў лашчавінцы баравік сядзіць.
Легцаві́к – *легкавы аўтамабіль*. К ей цяпер без хвігі не да носу, зяць на легцавіку пры-
каціў.
Лежня – *ляжанне*. У яго ад лежні бакі паапыхалі, лежань гэткі.
Лесаўцы – *жыхары лясістай мясіны*. Лесаўцы ў лесі живуць, як у цёплай хаці.
Лесю́гі – *густыя лясы*. У гэных лесюгах і чорт заблудзіць.
Леташняя – *мінулагодняя*. На леташнюю вясну цыбуля згніла.
Летка – *летняя пшаніца*. Ладны-ткі лапкі леткі пасеялі, паглядзім, ці ўродзіць.
Лёк – *расол зпад селядцоў*. Хто есь бульбу з лёкам, той будзіць з клёкам.
Лёстачкі – *салодкія словы, кампліменты*. Так і падпускаіць лёстачкі дзеўцы.
Лісі́цы – *лісічкі (грыбы)*. Я за свае лісіцы нап’юся. Там соснік, а лісіцы па сосніку, па імху.
Лі́станоска – *паштарка*. Адна лі́станоска прывяла яе к нам.
Літоўка – *каса; яшчэ – пу́ня*. Цэлую лугавіну літоўкай за раніцу абсадзіў. Пу́ня-літоўка:
дах на стаўбах. Толькі стаўбы й страху, а страху, як у пуні. Чатыры стаўбы, крэпкія такія.
Лі́цвяк – *літовец (летувіс)*. Лі́цвяку ўсё па баку. Нешта ў нас лі́цвякоў не любілі.
Лі́шніца, лі́шэнь, лі́шак – *збытак, лі́шняе*. Навошта мне лі́шніцу браць, бяру колькі пало-
жана. Вярнуў сваё яшчэ з лі́шнём. І кійком аддзякаваў з лі́шаком.
Логаўе – *логава, лагво*. А там воўча логаўя.
Луга́ – *шчолак, настоены на попеле, якім ільга праць лайно; бывае, мыюць валасы*. Даў-
ней лугі зробіш, каўнер вымыш. Памый валасы лугой, перхаці ня будзіць.
Льзгаць – *пап’якаць, дакараць*. Колькі можна лузгаць адным і тым жа?
Льнуць – *кануць, прапасці, знікнуць*. Як пад ваду лунуў, нідзе ні водзыву.
Лупа́цень – *надуцька, лупаты*. Развесіў лупы (*губы*) свае, лупа́цень, і сядзіць.
Лушчо́нікі – *лясныя арэхі*. Лушчо́нікі рудыя ўжо, самі ў торбу просяцца.
Лы́зь-мы́зь – *есці на хапку, паспытаць*. Лы́зьмы́зь, і пабег, не каб сесці ды пад’есці.
Лылі́ца, лы́ла – *недарэка, недаробак*. Лылі́ца й пад дажджом запылі́цца. Здаровы лы́ла
вырас. Лы́ла таўстамордая стаіць на ганку.
Лындаць – *сланяцца без справы*. Лындаіцьлындаіць дзень пры дні, лынды б’ець.
Лы́сяк – *лысы*. Гэны лы́сяк аж блішчыць, хоць ты на лы́сіні нажы́ йстры.
Люба́візна – *сала з прораззю (бэкон), любовое мяса, проразь у сале*. Любавейшага сала
адрэж, самай любавізна. Адна любавізна папалася.
Любосць – *каханне, міласць*. У іх любосць даўно, толькі тоюцца.
Людскае – *пагляднае, гожае, добрае*. Каб што людскае калі далі, дык не – усё нялюдскае.
Такі нялюдскі малец – паглядзець гідка.
Люшка – *засланка ў дымаходзе*. Рана люшку заклалі, ад чаду ў хаці сіня. (*Магчыма, ад
нямецкага Luft – наветра.*)
Лягчыць, вылегчыць – *кастрыраваць*. Учора быка злягчылі, цяпер сумны лягчанец.
Ляда́ік – *моташина*. Еш з хлебам, каб лядаік не быў. Улідаіў мне гэны кавалер, глядзець
не магу.

Ляжня – *доўгае ляжанне, гультаяватасць*. Ляжня знясіліць і каня.

Лянько – *гультай, лянотнік*. Толку з лянька, як з казла малака.

Ляпа – *рот (зняважліва)*. А ты сваей ляпай ня дужа ляпай, памаўчы, га. на ў рот набраўшы.

Ляпітар – *ляпіла, няўмека*. Так печку клаў ляпітар нейкі, што дым ідзець не ўгару, а ўніз.

Лясачка – *кіёк, кульбачка; яшчэ – пачак*. Выразаў сабе лясачку з ляшчыны – лёгкая й уручная. Тупаіць сабе з лясачкай, куды яму бегчы. Купіла лясачку масла, надаела паснаццё.

Лясачкі – *кропачкі, рысачкі*. На ей хусцінка шаўковая ўся ў лясачкі-ясачкі.

Лясойкі – *лясныя яблыкі*. Як не было ў садах, лясовак з лесу прынясеш на сушку.

Лятней – *ахалодней*. Летам горача ў сінтэтыцы, а ў ільняным лятней.

Лятун – *няўседа, рухавы*. Малы сюд-туд, лятун такі.

Ляха – *градка*. Увесь дзень лехі палола.

Качан капусты на лясе, Верабеічка у страсе.

Мазгаваць – *думаць, кеміць*. Абмазгуй усё добра, а потым рашайся. Перш чым даваць, трэба было мазгаваць.

Мазгаўня – *галава*. У яго мазгаўня яшчэ добра варыць.

Мазолькі – *мазгі*. Пакруці трэшку сваімі мазолькамі й дадумаішся, на чым свіння хвост носіць.

Мазьніца – *пасудзінка, у якой трымаюць мазь, каб змазваць колы*. Такая праўда, што сучка дзёгаць з’ела й на галаву мазьніцу ўздзела. Хахол-мазьніца, давай дражніцца.

Мазюка – *чарвяк; яшчэ – так у малога называюць стручок*. Накапаў мазюкоў, на іх добра рыба бярэцца. Схавай сваю мазюку, а то варона схопіць.

Майнейшы – *імяніты, шляхетны*.

Яго пані майнейшая, Яна за ўсіх ладнейшая.

Макрата – *мокрае, намоклае*. Перадзенуся, макрату сваю скіну.

Малебенка – *каплічка*. На магільніку й малебенка невялічкая ёсь.

Малёхценькая – *малюсенькая*. Такая малёхценькая зорачка ў небе смяецца.

Маліцца – *прыкідвацца дзіцем*. Німа чаго маліцца, калі з-за пазухі валіцца.

Малочнік – *малачай*. Салатопку ўсю ўзвярнулі, дзе кусты якія былі, а малочнік-трава парасла па калена.

Маміца – *матка (орган)*. Я табе выверну маміцу навыварат! (*Муж жонцы грозіцца.*)

Маніцца – *абяцаць, дакляраваць*.

Наелася буракоў, напілася квасу, Манілася хлопцу даць – недабрала часу.

Маразавы – *зябкі, золкі*. Вецер нейкі маразавы, няўтульна на дварэ.

Маркацінне – *каціныя выдзяленні пад час марцавання*. Маркаціннем ўсё прасмярдзела.

Мармыль – *пануры, незадаволены, бурклівы*.

Сядзіць адзін у хаці, мармыль мармылём.

Мароз – *назвы: сівярун, лютун, скварун, прагун*.

Маршчакі – *зморшчыны*. Пад вачмі маршчакі, як барозны, а яна ўсё маладзіцца.

Масіяш – *дападлівы*. Ад масіяша нідзе праходу німа ні ўдзень ні ўначы.

Маскаль – *старавер; рускі*. У нас маскалёў не было, яны асобна жылі. Маскалі людзі адчайныя – на хаду бок праб’юць.

Матавіла – *той, хто матляецца; яшчэ – мужчынская снасць*. Добра, што майго матавілы не было.

Баба дзеда хараніла

І па дзеду плакала:

– А дзе ж тое матавіла,

Што па пузу мякала?

Матамэнды – *абшарпанасць адзежыны*. Так спадніца абтрапалася, адны матамэнды баўтаюцца.

Матаркі – *матузкі, завязкі, вяровачкі*. Як не сваімі рукамі мех завязаў, матаркі цягнуцца. Матрамоzze – *лахманы, старызна*. Матрамоzzя поўна, а людскага лайна й німа.

Матыляцца – *ківацца, хістацца*. Не матыляйся, а то звалісся.

Ма́хала – *веер ці галінка адганяць камароў, мух*. Такая ўжо смала, што ад яго й махалам не адмахаішся.

Мацак – *моцнае яйка, якім б'юць іншыя яйкі на Вялікдзень. Калі выбіраюць – зубяць (аб зубы стукаюць; звычайна за яго слаба бярэцца фарба*. З добрым мацаком я ўсе яйкі пераб'ю.

Мацамэнды – *прычандалле, рознае начынне*.

Забірай свае мацамэнды ды йдзі з Богам.

Мачлівая – *дажджлівая*. Восень такая мачлівая, неяк бульбу выбраць.

Мачонікі – *грыбы, якія соляць (мочаць)*. Мачонікаў прынёс, а сушонікаў не было. Мачонікі, яны рудзенькія. Сёлета мачонікаў, хоць касой касі, зарадзіла.

Машарнікі – *грыбы*. Ужо машарнічкі пайшлі па імхах.

Менка – *абмен, мена*. Згубілі мы й апошнія грошы з-за гэтай менкі.

Мерзлякі – *усё мёрзлае*. Коні галадаюць у калгасі; корм – прынясуць мерзлякоў якіх.

Метлянік – *дзяржанне ў мятле*. Такі гаспадар, што й метлянік ў мятлу не ўставіць.

Мірымы – *можна цягнуць*. Ейныя дзеці яшчэ мірымыя.

Міскулька – *місачка*. Ты ў тую міскульку вылій поліўку.

Мітацца, мітуніць – *кідацца з кута ў кут, мітуціцца*. Ня мітайся ты перад вачмі як мітуніца.

Мітрэга – *здарэнне, нечаканасць*. Тут у нас мітрэга зробілася.

Мітульга, мітуніца – *машка*. З-за мітульгі свету не відаць.

Мітусіць – *тывожыць*. Дарма людзей мітусіць ня буду, сама неяк спраўлюся са сваей бядой.

Млён – *ручка (кіёк) у жорнах, якой круцяць камень*. Добры млён – ня скруціцца ён.

Мора – *шмат, багата*. Работы мора, а робіць некаму.

Мужавей – *мужчына ў сіле, гаспадар*. Так мальчуган, а ажэніцца, мужавеім будзіць. Мой яшчэ мужавей малы, алі ўжо ўпірлівы.

М'лянка – *грошы, загорнутыя ў анучку*. Мулянку не згубі, прыхавай ляпей.

Мураванка, мур – *будыніна з цэглы*. Мураванка ягоная ад усіх выдзяляецца. Мур стаіць – печ гэта.

Мурлатá – *азызласць*. У яго з-за мурлаты й вачэй не відаць.

Мурла́ты – *абчасаныя бёрны на версе ізруба, на якія ставяць кроквы*. Мурлаты трэба пакласці трывалыя, каб кроквам было добра.

Мутыліць – *мучыць, заезджваць*. Каня мутыліць кажны дзень.

Мыр-мыр – *мыркаць, цадзіць праз зубы*. Насадзіць цыганят поўны сані й едзіць, мыр-мыр, ні слова ня скажаць.

Мырк-мырк – *мармытанне, размова пайсловамі*. Тады яны мырк-мырк і пашлі ў хату.

Мядніца – *вялікая міса*. Вазьмі мядніцу, абяры агрэст.

Мязджуліць, змязджуліць, размяджуліць – *тайчы, патайчы, пакрышыць*. У мажджэрцы (штуцы) змязджуліў часнык. На магільніку соснік вырас, каб гахнула сасна, дык усё б размяджуліла.

Мяздра – *мякаць*. Яблычны сок з мяздрой налілі ў слоікі.

Мяканльць – *ударыць, уперыць*. Як мякануў у плечы, дык аж мне дух зацяло.

Мѣкаш – *сярэдзіна ў бохану, мякота*. Я мякаш выразала. Кажны к сабе мякашом, а к чужому коркай.

Мякіннік – *праснак з мякіны*. Даўней мякіннік возьміш, і то добра.

Мякоць – *мякаць*. Мяса прынесла маладзіца – адна мякоць.

Мякуха – *далікатная трава*. Пашла нажала мякухі, пасекла свінням. Мякуха дужа мякая, зялёненькая, калі дробненькая (*тлумачыла мама*).

Мялгá – *драбязя, малеча*. Акуні й тыя мялга такая.

Мѣліна – *вялае, маларухомае*. У яго рука жывая, а ёсь такая: возьміш яе, а яна як мяліна.

Мяліца – *прылада мяць лён; яшчэ – нязграбнае, няўклюднае*. Над мяліцай як настоішся, дык спіна колам зробіцца.

Расступіся, зямля-маці,
Выйшла мяліца гуляці!

Мяншак – *менишы сын*. Сынок, яе мяншак, падрас за лета.

Мярзлячча – *мёрзлае*. Зіма, каровы мярзлячча ядуць, мерзлякі ўсякія.

Мярлог – *бярлог; яшчэ – пра раскіданую пасцель*. Лёг мядзведзь у мярлог ды лапу смочаць. Прыбярэ свой мярлог – тут блохі ногі паламаюць.

Мѣрлы, мѣрліна – *нягеллы, затарможаны; яшчэ – нешта недаваранае, недапечанае*. Як народзіцца мярліна, дык хоць ты яму маланкамі ў пяткі бі. Сягоння, як на тое, і бульба мярлая, і бліны мярлыя.

Мярнік – *мерная пасудзіна*. Мерніком зручна малако мерыць.

Мясёж – *бойка, звада*. Усе ў бойку кінуліся, і такі мясёж пачаўся! (*Ад мясіць – біць; тут і мяса.*)

Мясцерыцца – *прымервацца, ладзіць месца*.

Глядзі ты, і ён ужо тут мясцерыцца.

Мясюгá – *цяжкое мяса, многа мяса*. Мясюгі такія – не падняць.

Мяцельнік – *хто робіць мётлы*. Учора мяцельнік мётлы прадаваў, і я купіла свежую.

Наблізклю – *найпрасткі*. Наблізкую тут не прайсці, балота топкае.

Набрыдзь – *прыхадні, навалач*. Уся набрыдзь да нас цягніцца.

Набірная, набярная – *заразная хвароба (якой набіраюцца ад іншага)*.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.